

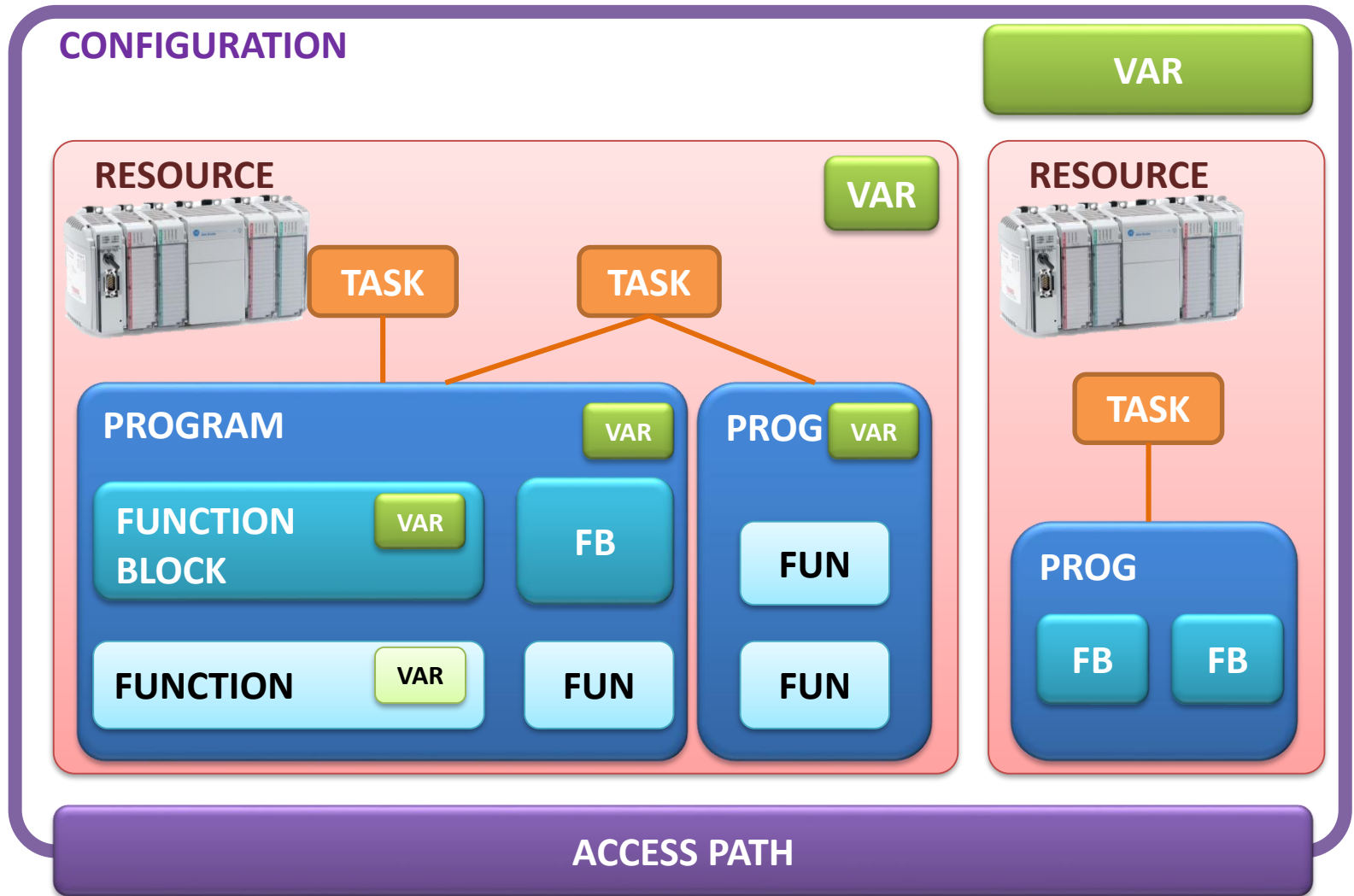
Az IEC 61131-3 szabvány programozási nyelvei

Sorrendi folyamatábra

Programozható irányítóberendezések
és szenzorrendszerek

KOVÁCS Gábor
gkovacs@iit.bme.hu

Áttekintés

Programszervezési egységek

POU típus és név

Deklarációs rész:

- Interfész változók
- Lokális változók
- Globális változók

POU törzs: programkód

- Ladder Diagram (LD)
- Instruction List (IL)
- Function Block Diagram (FBD)
- Structured Text (ST)
- **Sequential Function Chart (SFC)**

PROGRAM prog_name

PROGRAM ConveyorControl

FUNCTION_BLOCK fb_name

FUNCTION_BLOCK Pusher

~~FUNCTION fun_name : DataType~~
~~FUNCTION IsReady : BOOL~~

Sorrendi folyamatábra

(Sequential Function Chart, SFC)

- Az SFC a programfolyamot írja le
- Tárolnia kell az aktuális állapotot: függvény nem valósítható meg SFC-ben
- A kimeneti változók érvényessége sokszor nehezen értelmezhető: egyes fejlesztői környezetek FB megvalósítását sem engedik SFC-ben

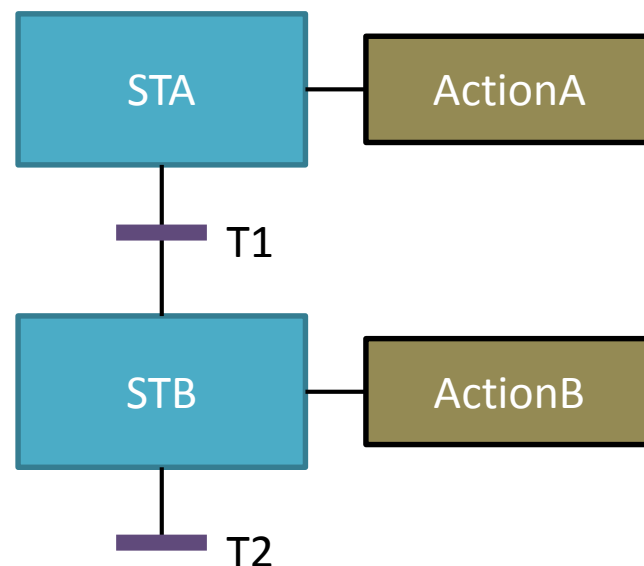
Sorrendi folyamatábra

(Sequential Function Chart, SFC)

- Cél: komplex programok kisebb részekre bontása és az azok közötti programfolyam leírása
- Eredet
  - Folyamatábra
  - Petri-hálók
  - Grafcet

SFC elemek

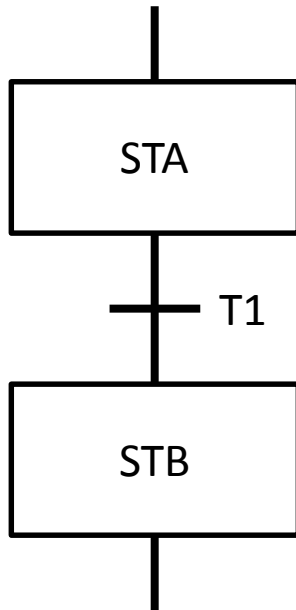
- SFC: páros gráf
  - Csomópontok:
    - Lépések (*step*) $\approx$ állapotok
    - Átmenetek (*transition*) :
logikai értékre kiértékelődő
kifejezések
  - Élek
- Lépésekhez rendelt akciók
(*action*)

Lépés – Átmenet szekvenciák

- Egyszerű szekvencia
- Divergens utak (elágazás)
  - Szekvencia-hurok
  - Szekvencia átugrása
- Párhuzamos végrehajtás

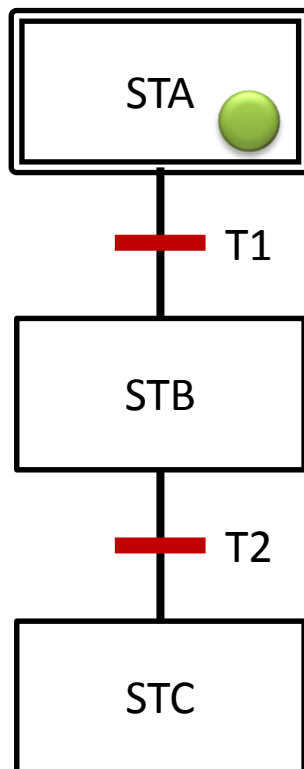
Egyszerű szekvencia

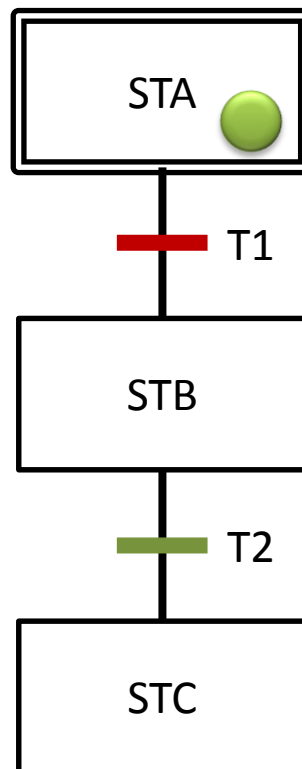
- Amikor T1 igazra értékelődik ki
  - STA deaktiválódik
  - STB aktiválódik

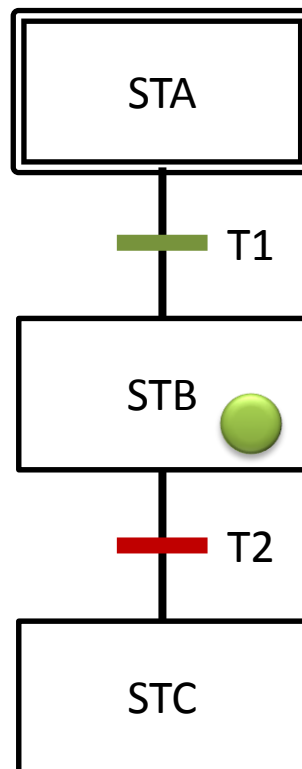
Egyszerű szekvencia

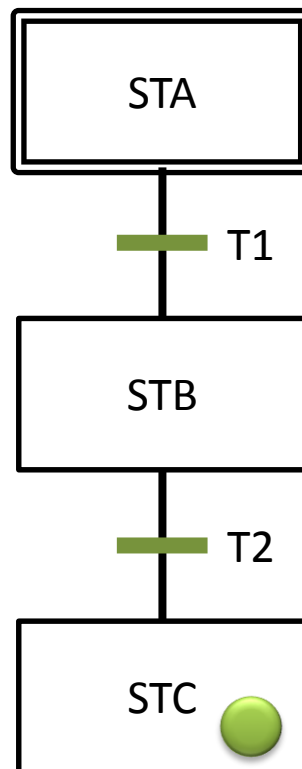
Egyszerű szekvencia

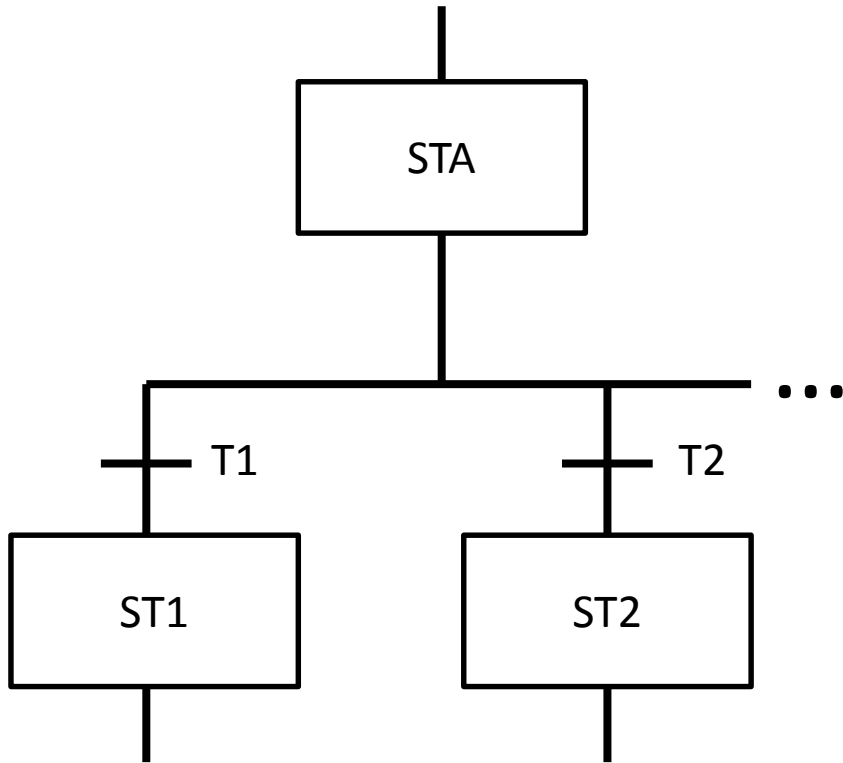
Egyszerű szekvencia

Egyszerű szekvencia

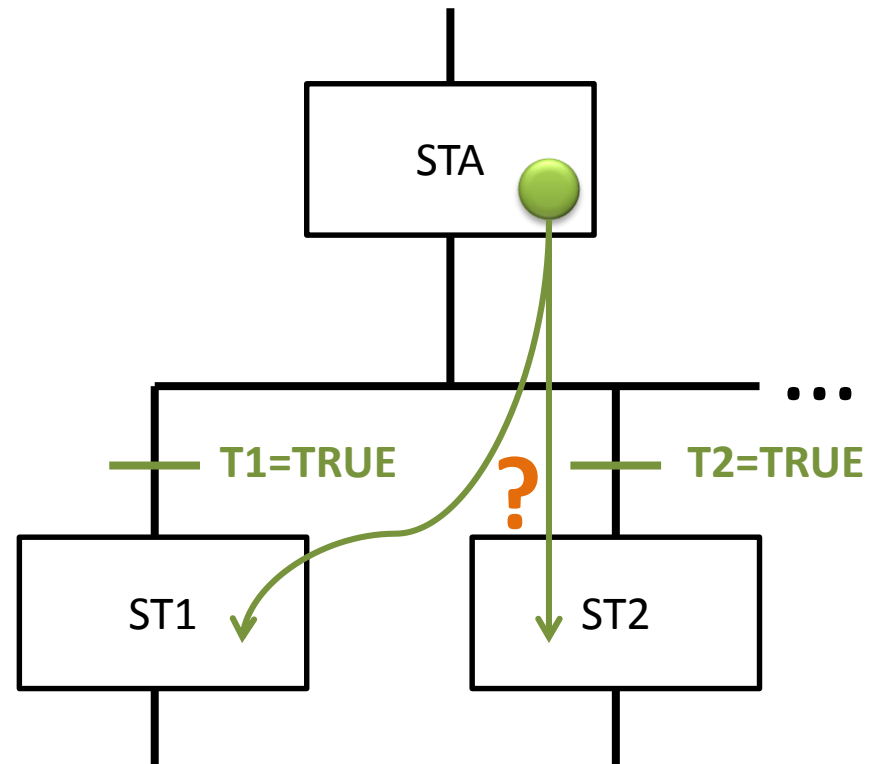
Divergens utak

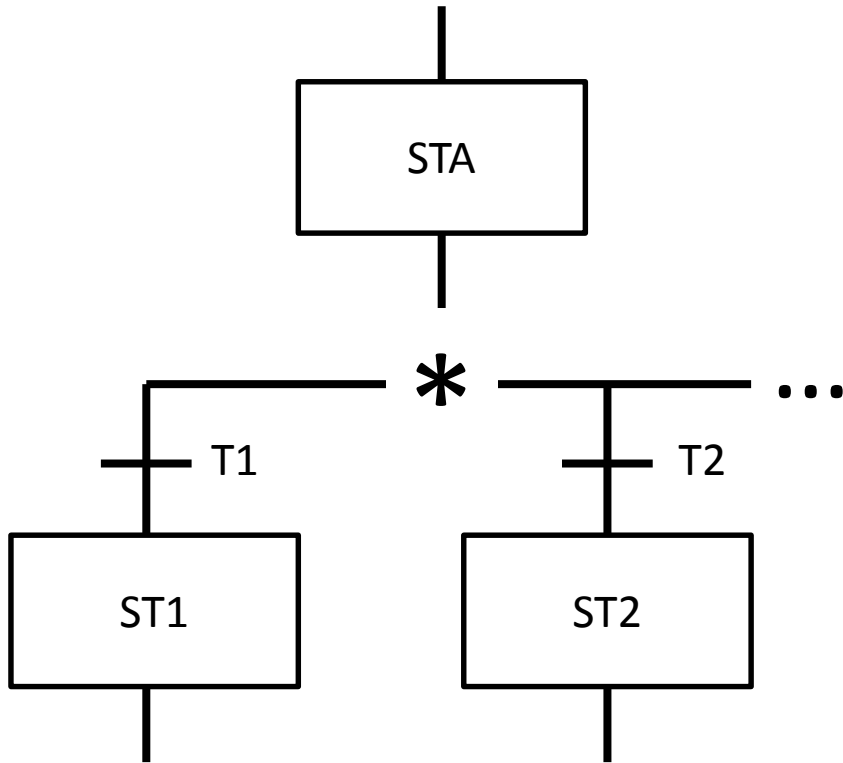
- Egy lépés után több átmenet is következik
- Az első igazra kiértékelődő T_i átmenet deaktiválja STA-t és aktiválja ST_i -t
- Az ágak közül csak egy lesz aktív

Divergens utak átmeneteinek kiértékelése

- Szabvány szerint
  - Kiértékelés balról jobbra
  - Kiértékelés explicit prioritással
  - Kiértékelés felhasználói irányítással
- Általános gyakorlati megvalósítás:
kiértékelés balról jobbra

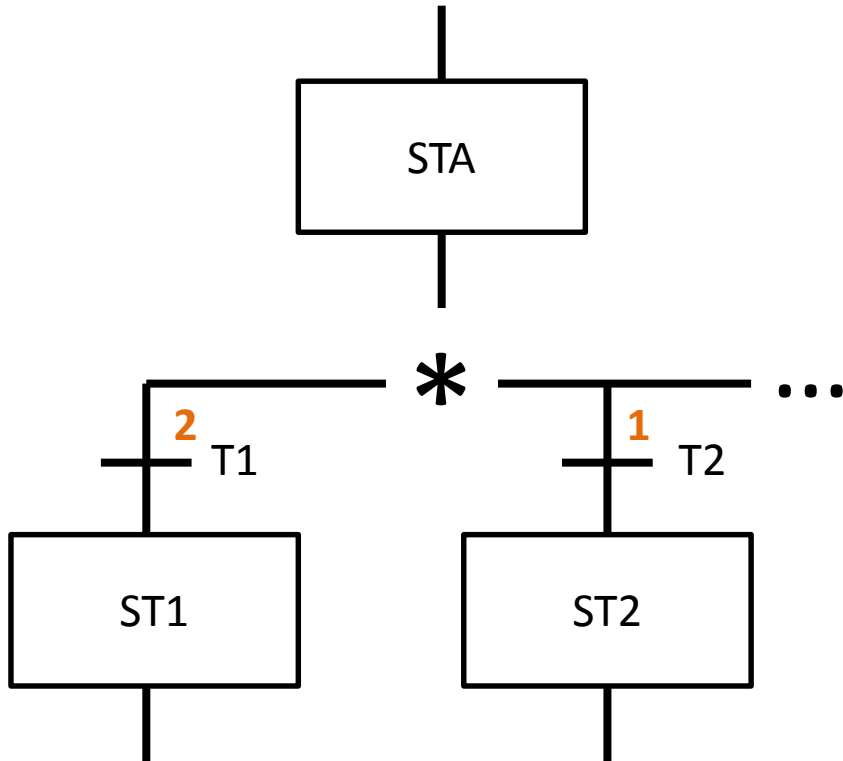

Kiértékelés balról jobbra

- Amíg STA aktív, addig az átmeneteket folyamatosan kiértékeljük balról jobbra haladva
- Az első igazra kiértékelődő T_i átmenet deaktiválja STA-t és aktiválja ST_i -t

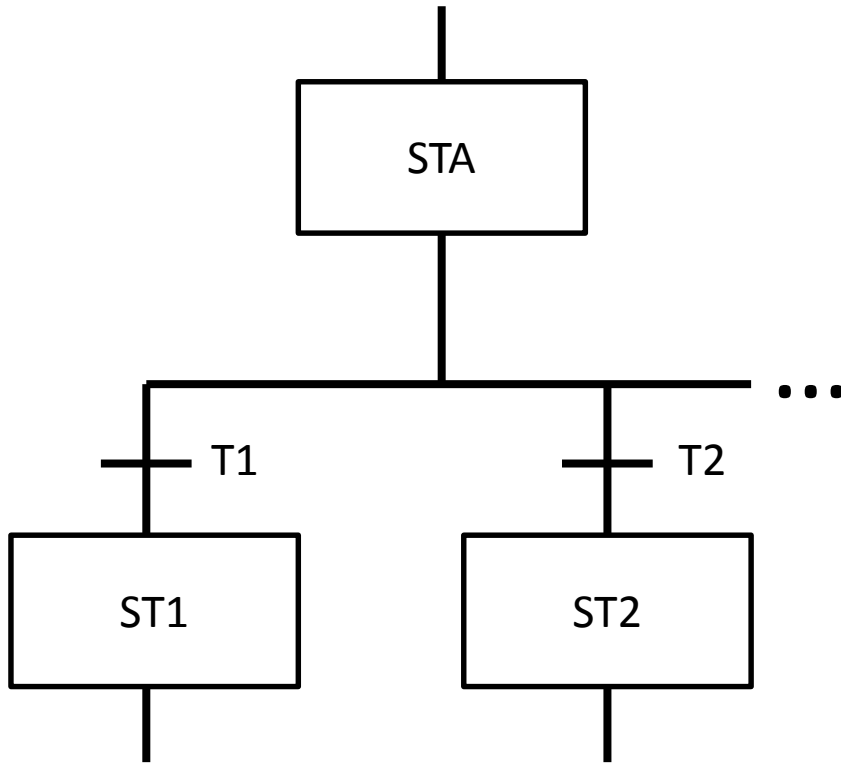
Kiértékelés felhasználó által megadott prioritással

- Az átmeneteket a megadott sorrendben értékeljük ki
- Az alacsonyabb érték jelzi a magasabb prioritást

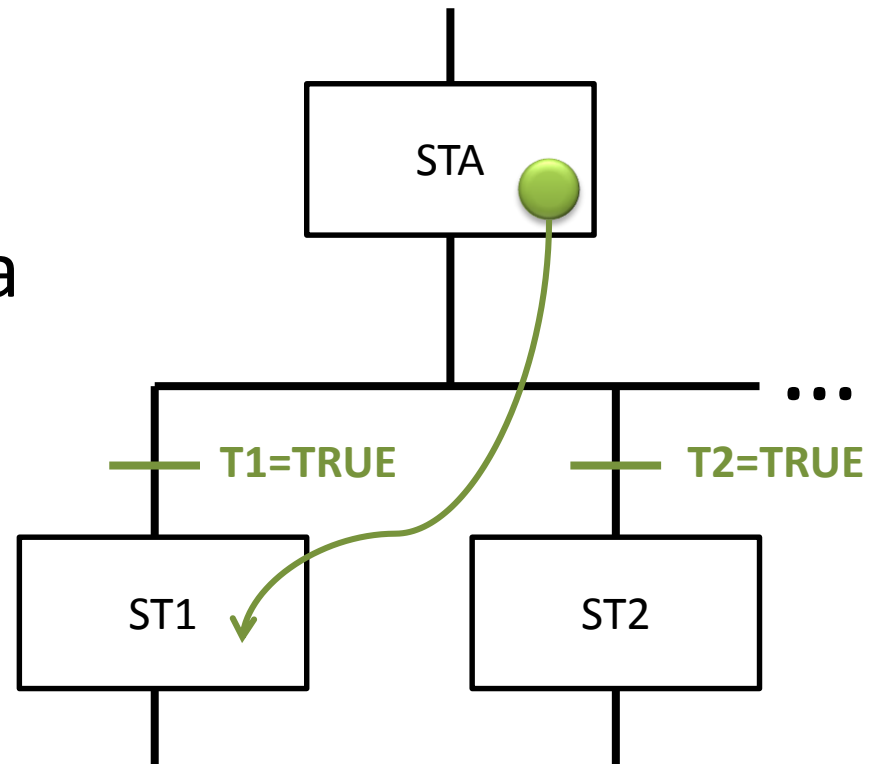
Kiértékelés felhasználói irányítással

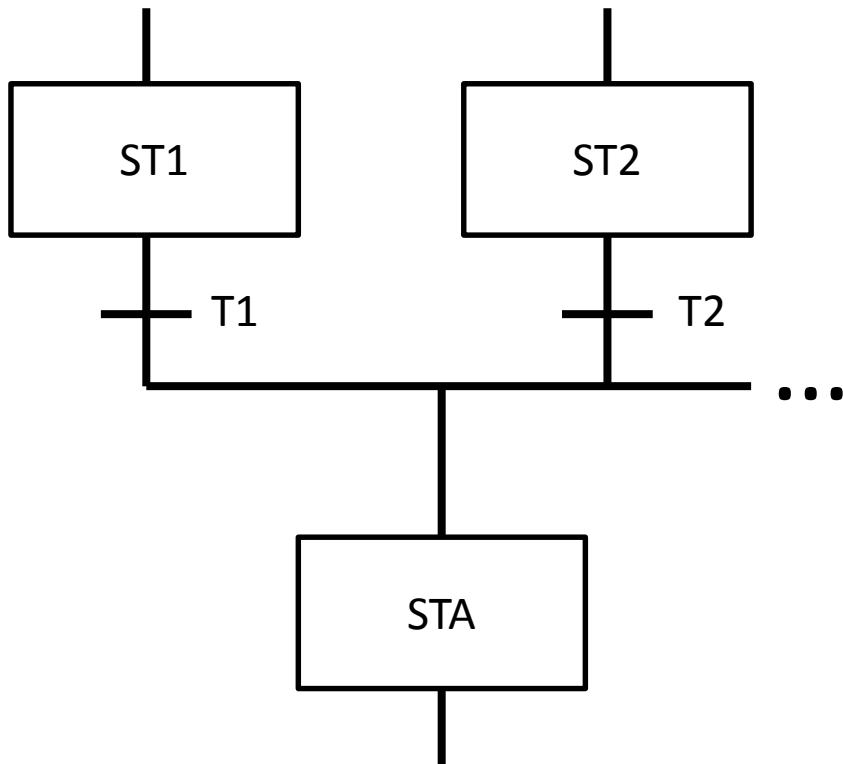
- Az átmenetek kiértékelésének sorrendje nem meghatározott
- A felhasználónak kell biztosítania, hogy a feltételek kölcsönösen kizáróak legyenek

Divergens utak - megjegyzés

- A legtöbb fejlesztői környezet csak a standard (balról jobbra haladó) kiértékelést támogatja
- Ebben az esetben a jelölésből kimarad a *

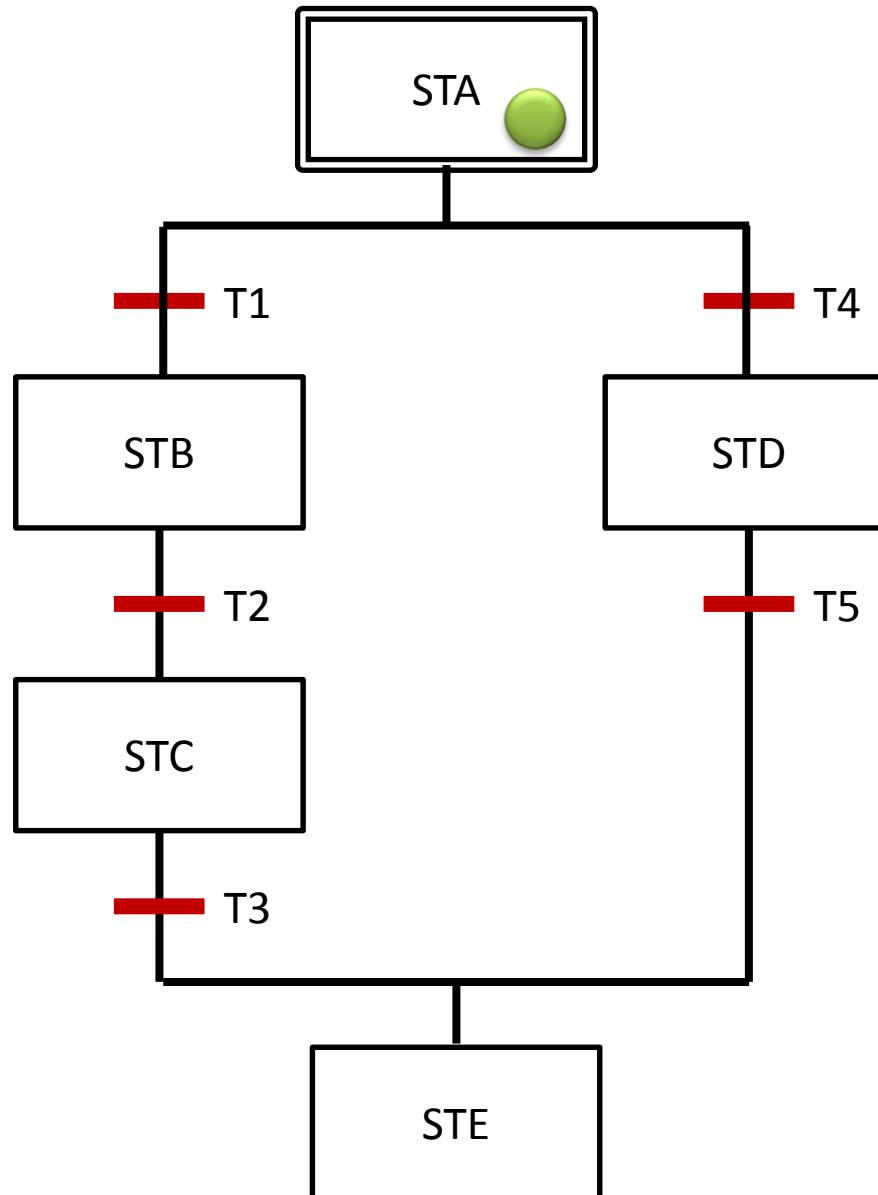

Divergens utak találkozása

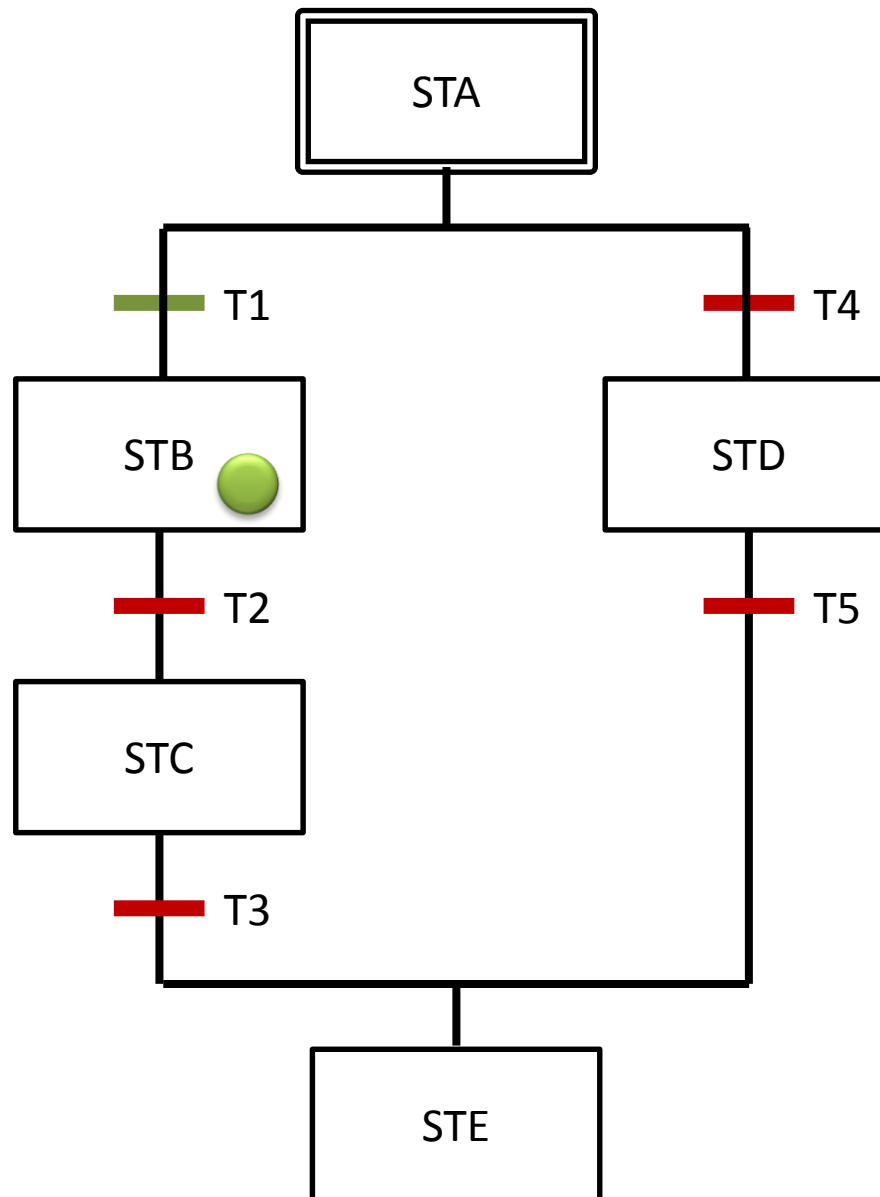

- STA-t akkor aktiváljuk, ha ST_i aktív és T_i igazra értékelődik ki
- Ugyanekkor ST_i -t deaktiváljuk

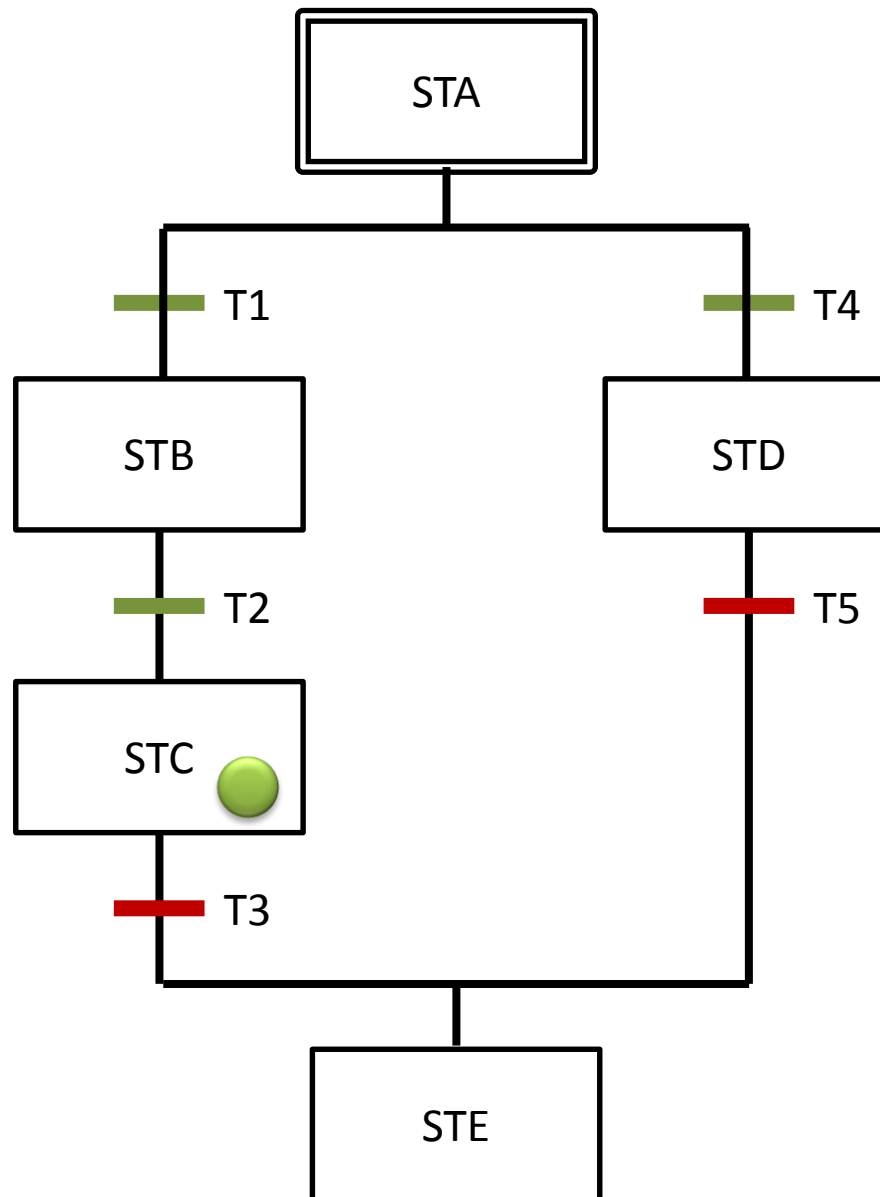
Divergens utak

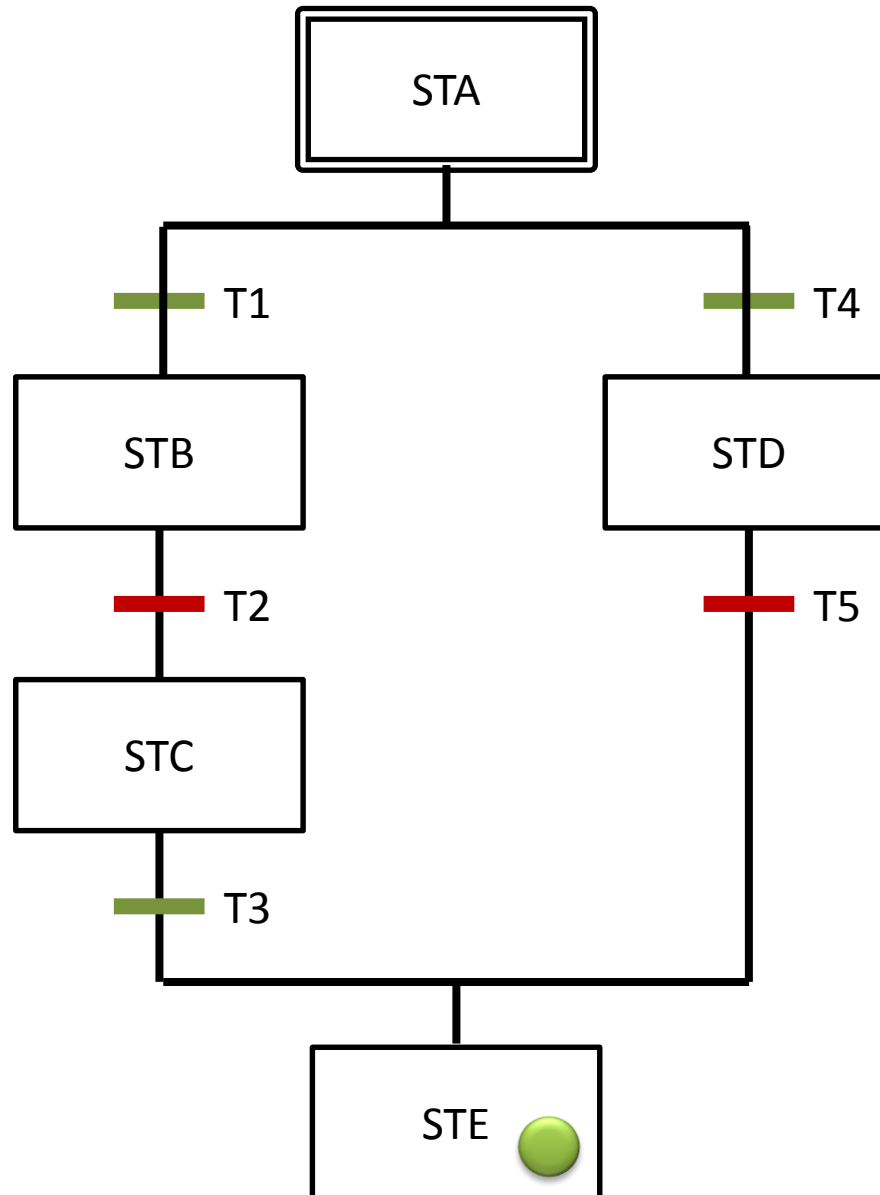
Divergens utak

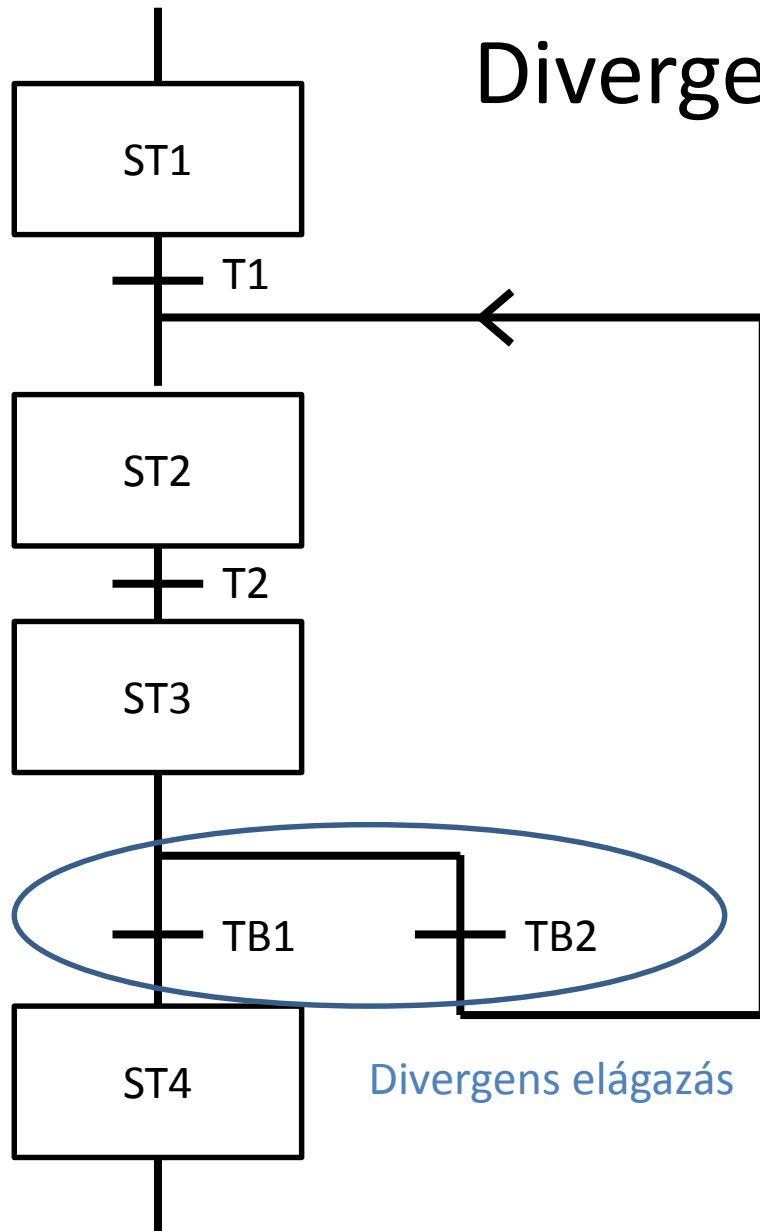
Divergens utak

Divergens utak

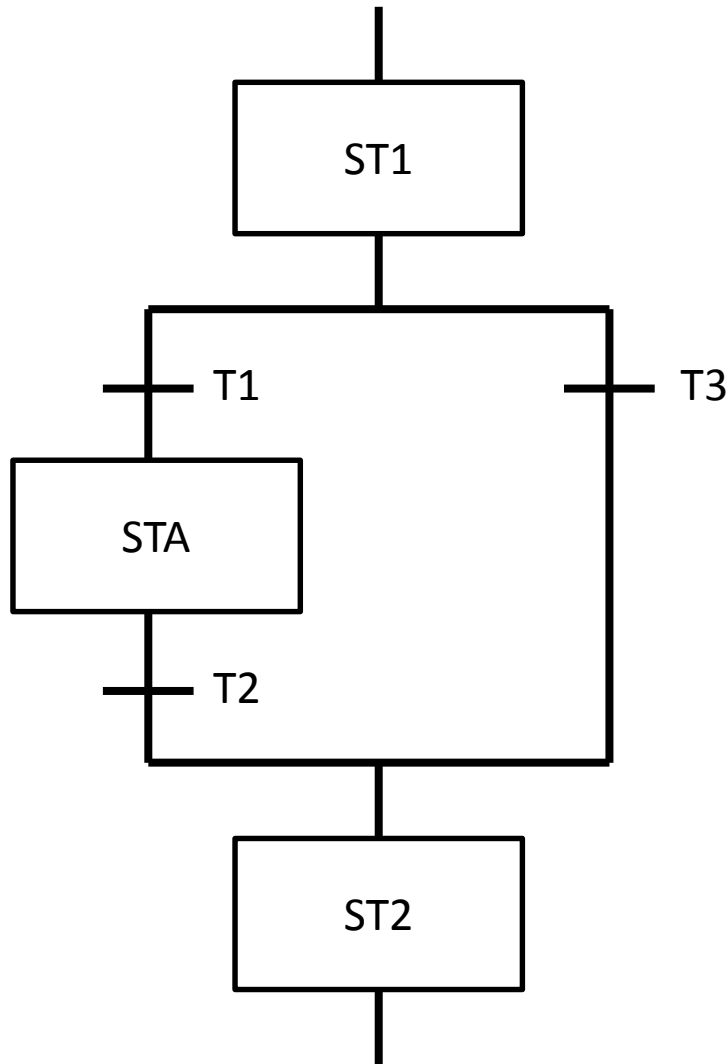
Divergens utak: szekvencia-hurok

- Előd-lépéshez visszakanyarodó divergens út
- Tetszőleges prioritás-modell használható

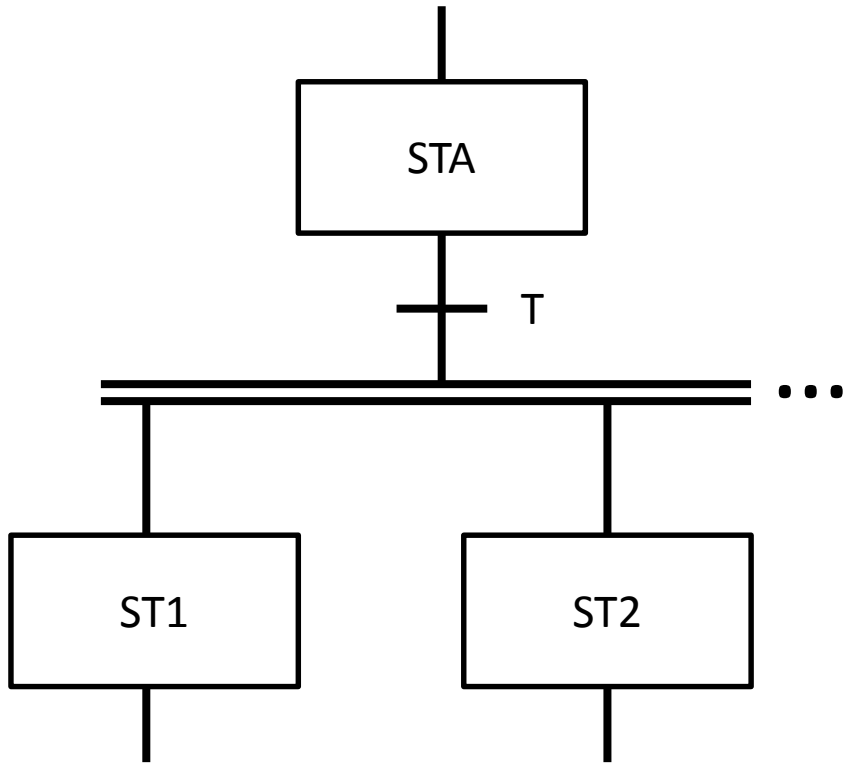

Divergens utak – szekvencia átugrása

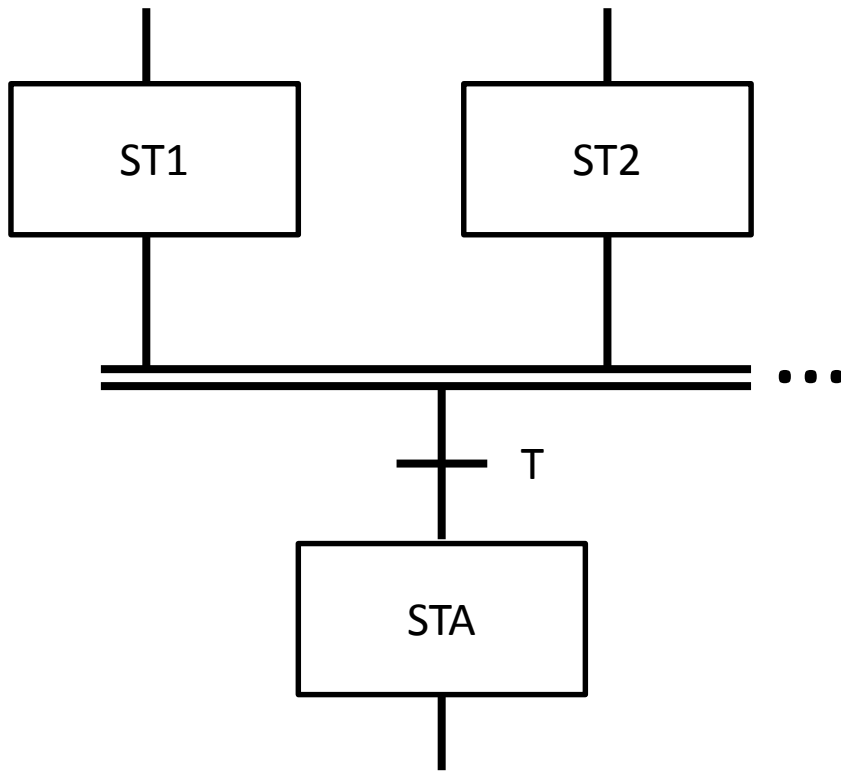
- Az STA lépést átugorjuk, ha T3 igazra értékelődik ki (miközben T1 hamis)

Párhuzamos végrehajtás

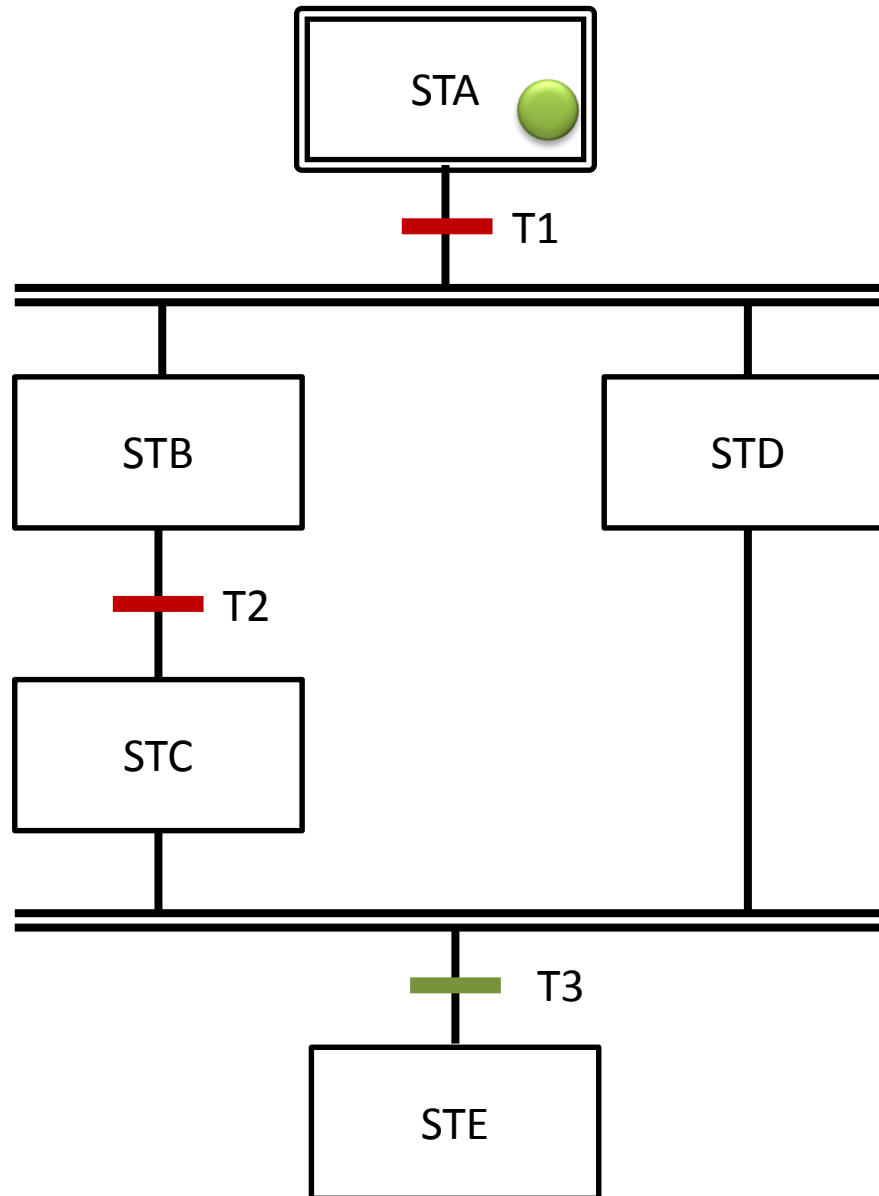
- Ha STA aktív és T igazra értékelődik ki, akkor STA-t deaktiváljuk és az összes ST_i -t aktiváljuk
- A token „osztódik”

Párhuzamos szekvenciák találkozása

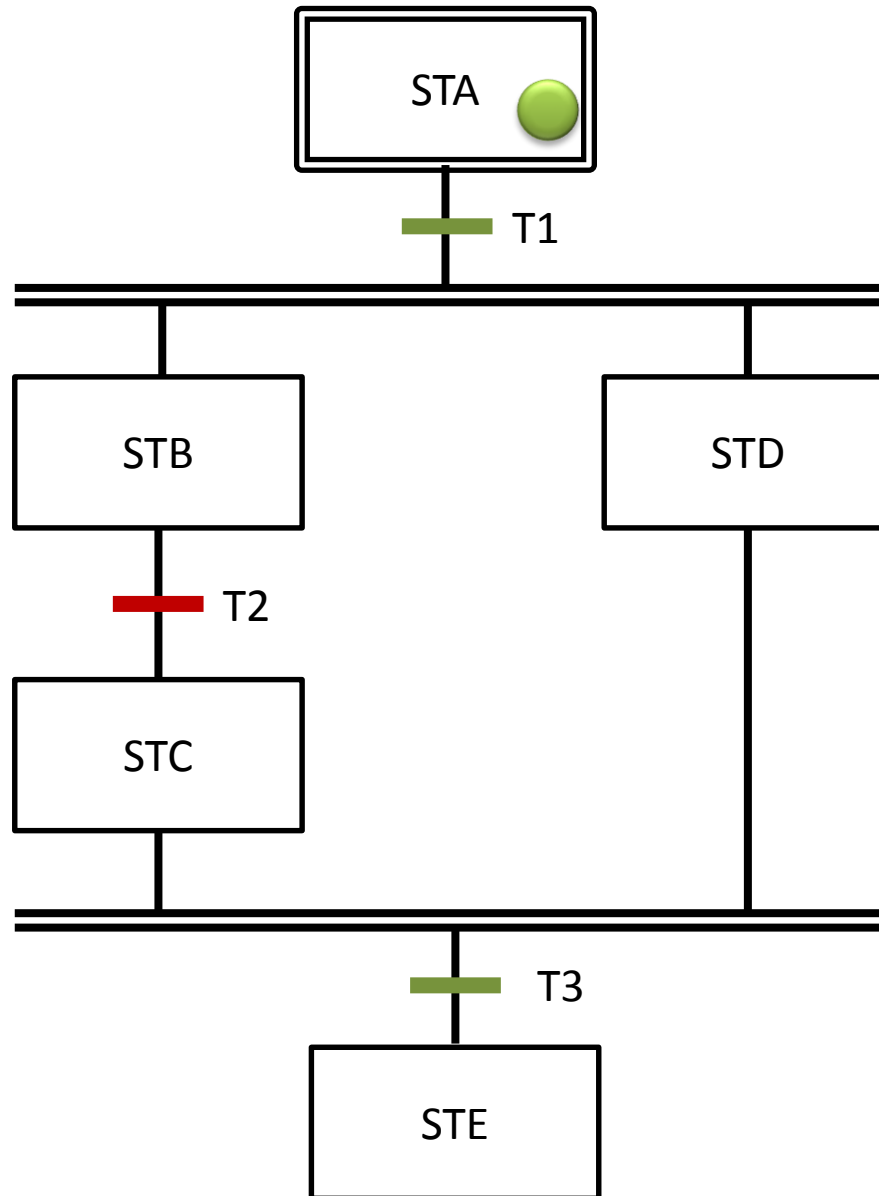

- STA-t akkor aktiváljuk, ha
  - T igazra értékelődik ki
- ÉS
- Az összes $ST1...STn$ lépés aktív
- Ekkor az „osztódott” tokenek egyesülnek

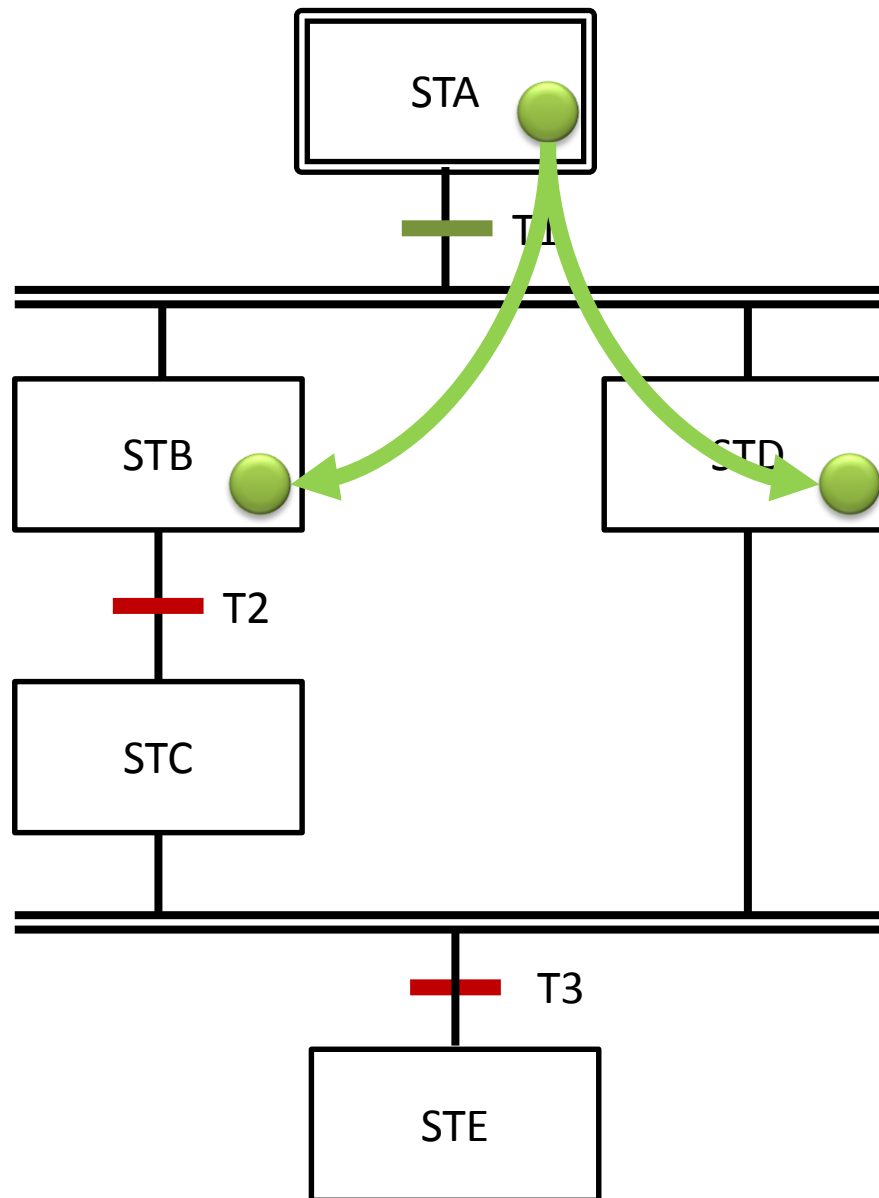
Párhuzamos végrehajtás

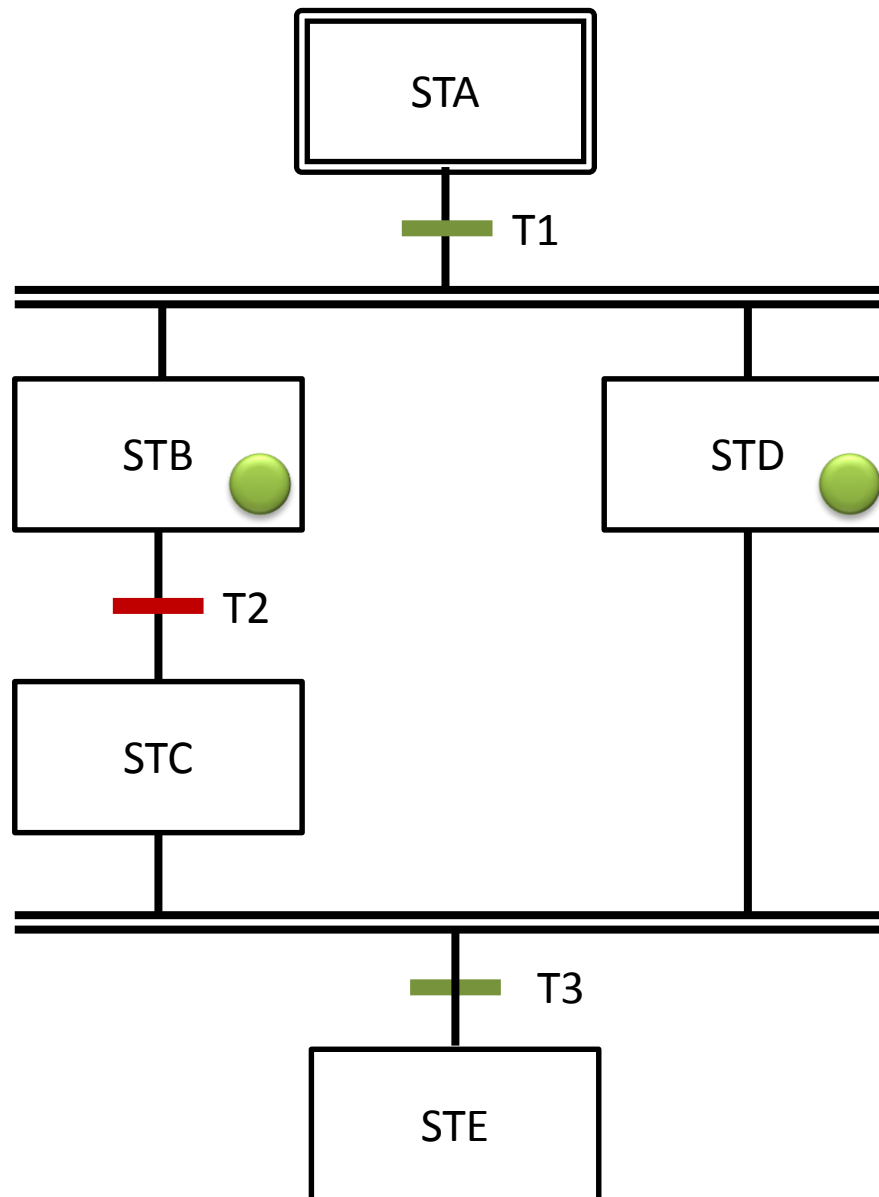
Párhuzamos végrehajtás

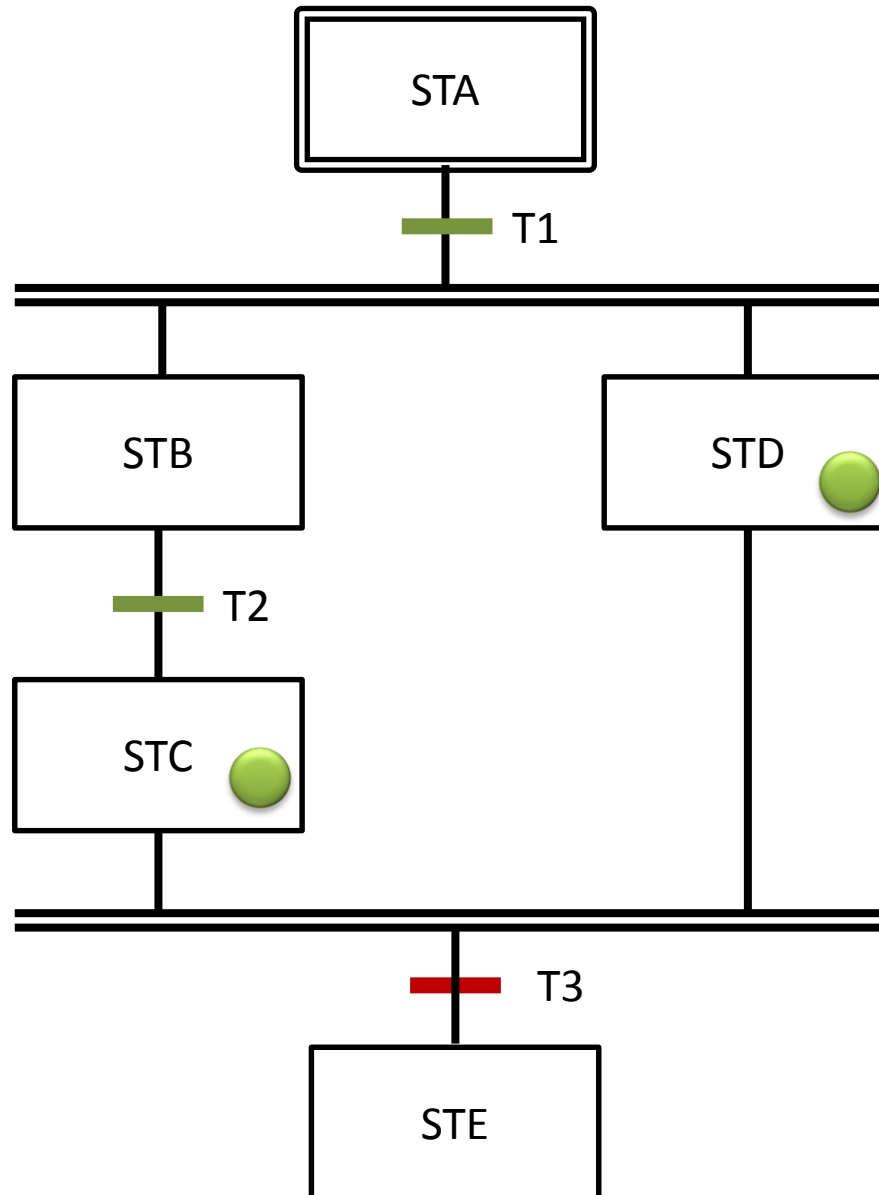
Párhuzamos végrehajtás

Párhuzamos végrehajtás

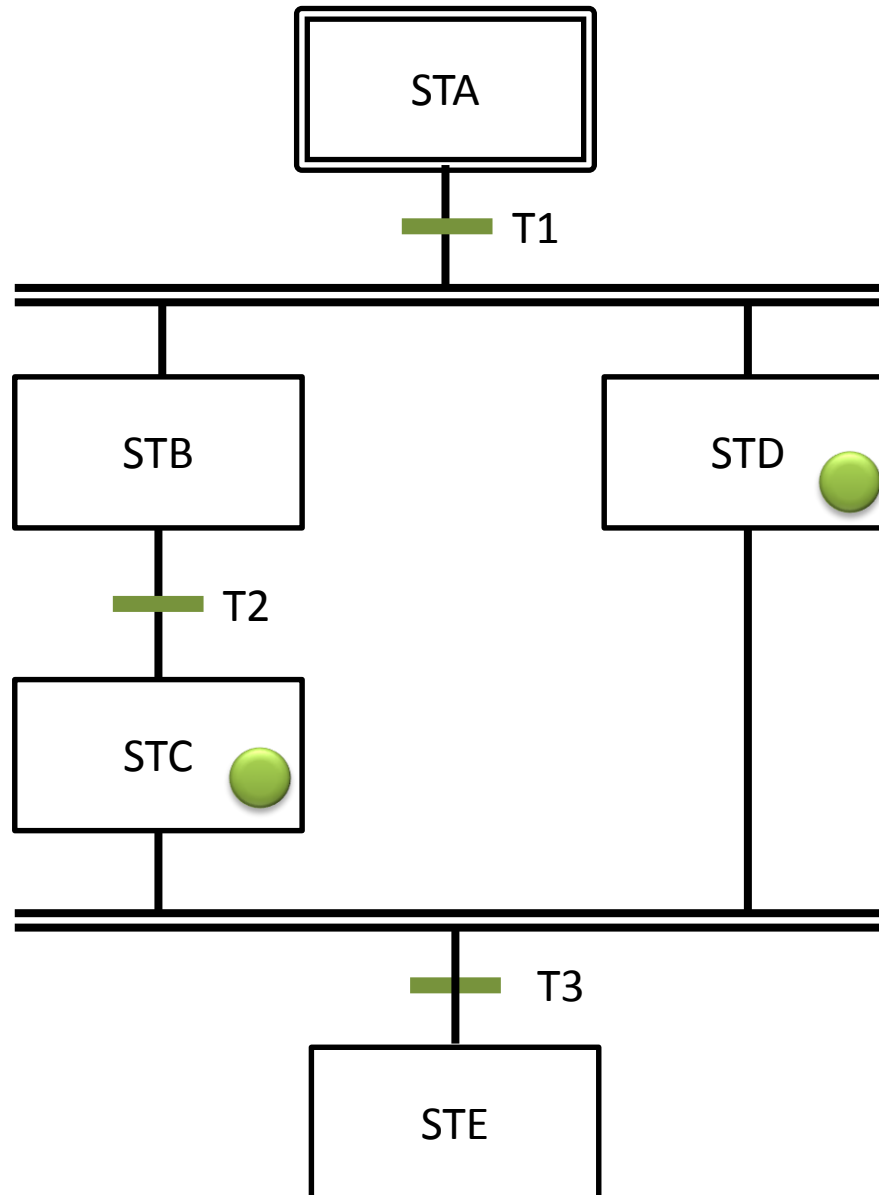

Párhuzamos végrehajtás

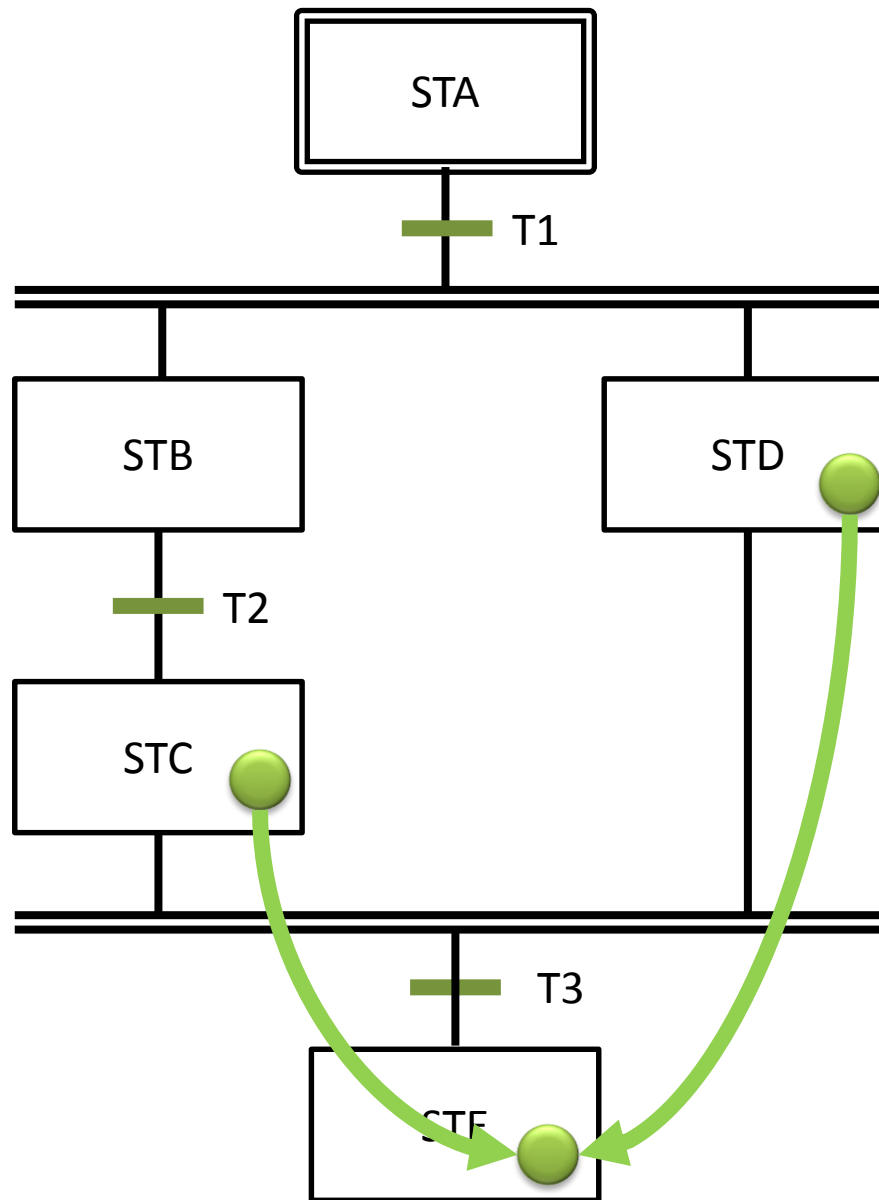

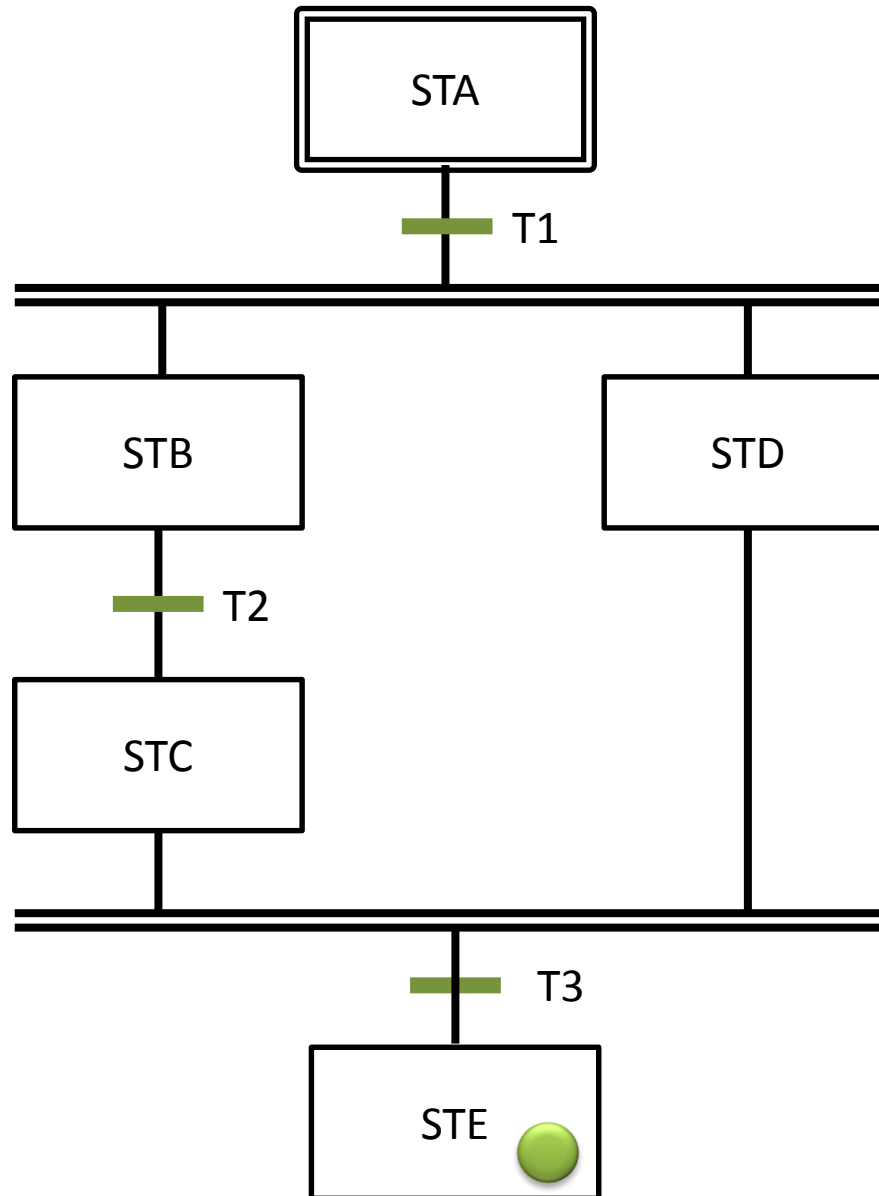
Párhuzamos végrehajtás

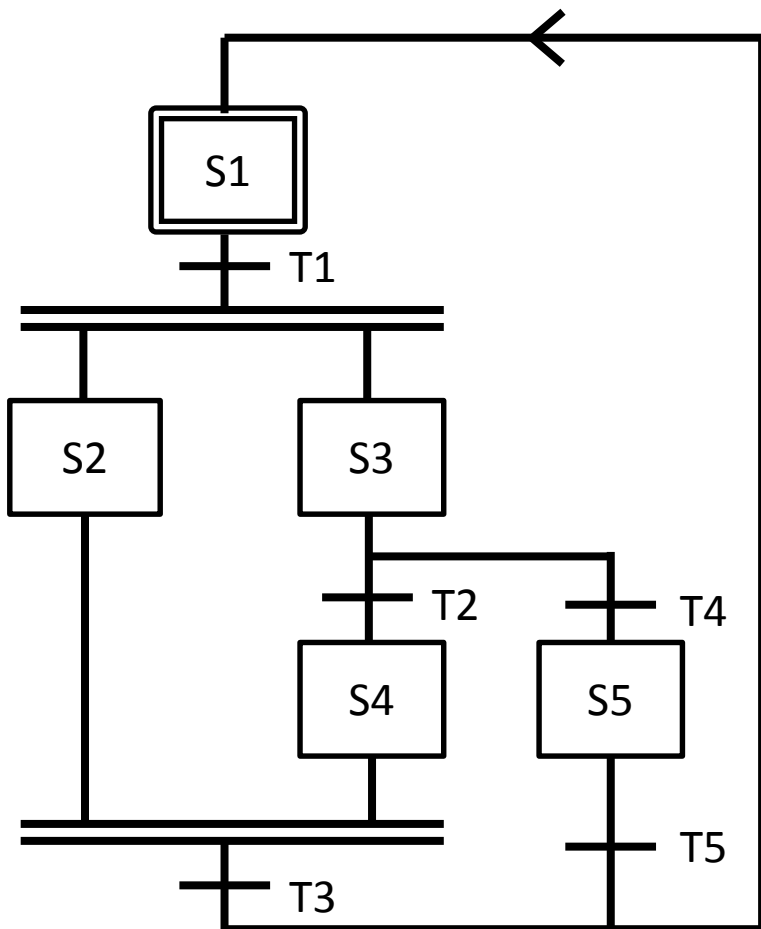
Párhuzamos végrehajtás

Párhuzamos végrehajtás

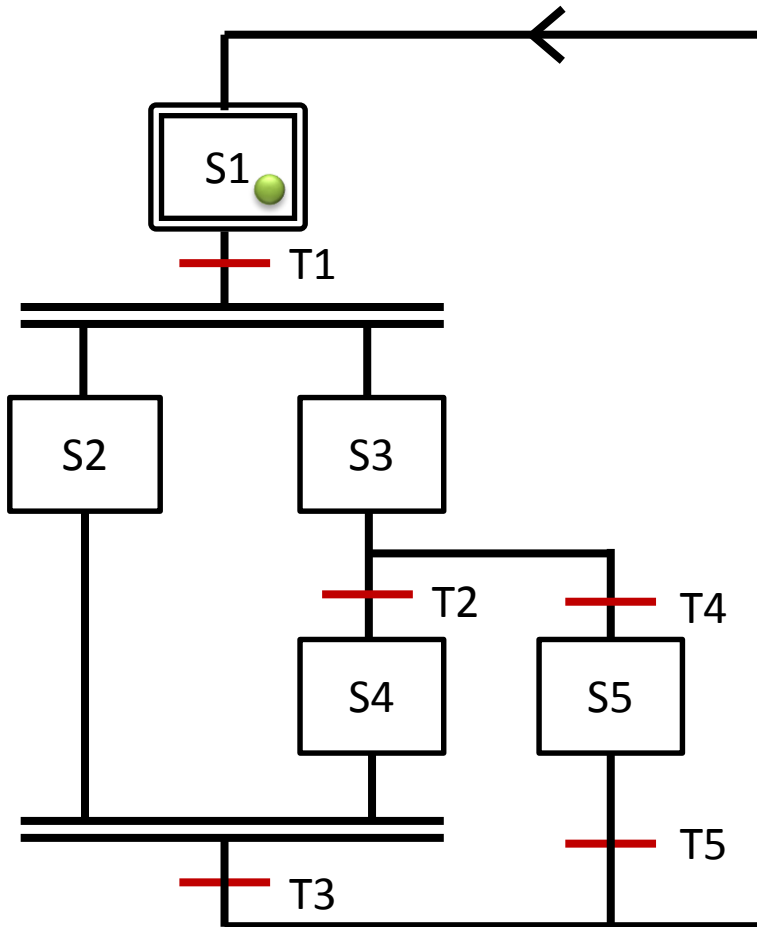

Nem biztonságos hálózatok

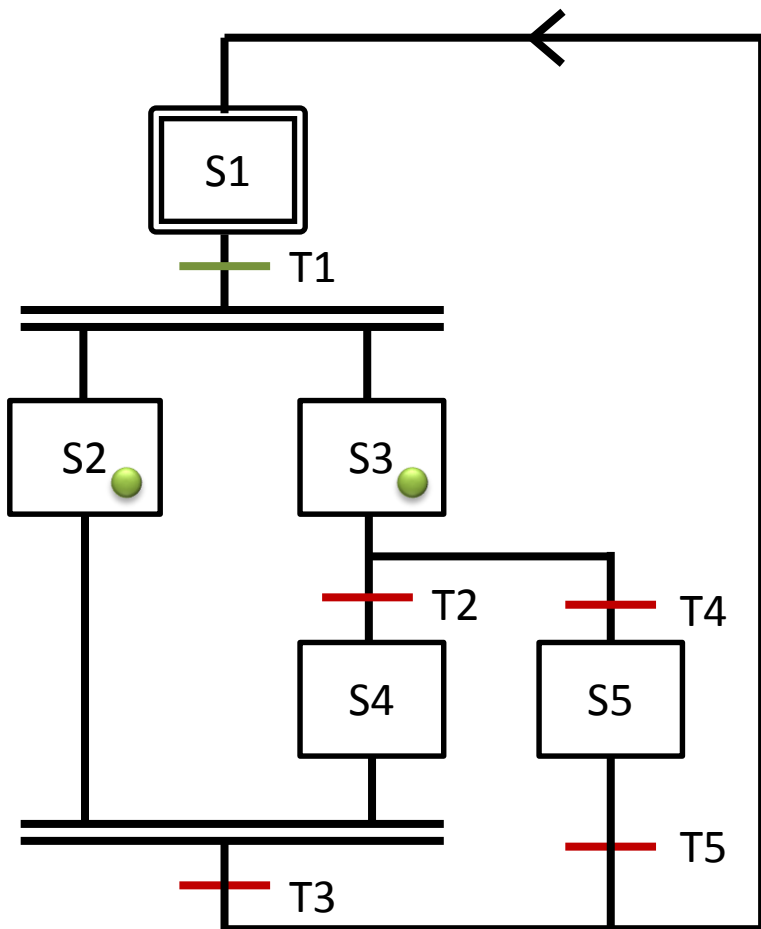
- Ha egy hálózatban az állapotok aktiválása nem kontrollált módon történik (lehetséges több token jelenléte párhuzamos szekvenciákon kívül), akkor a hálózat nem biztonságos (*unsafe*)
- A nem biztonságos hálózatok fordításkor hibát okoznak

Nem biztonságos hálózatok

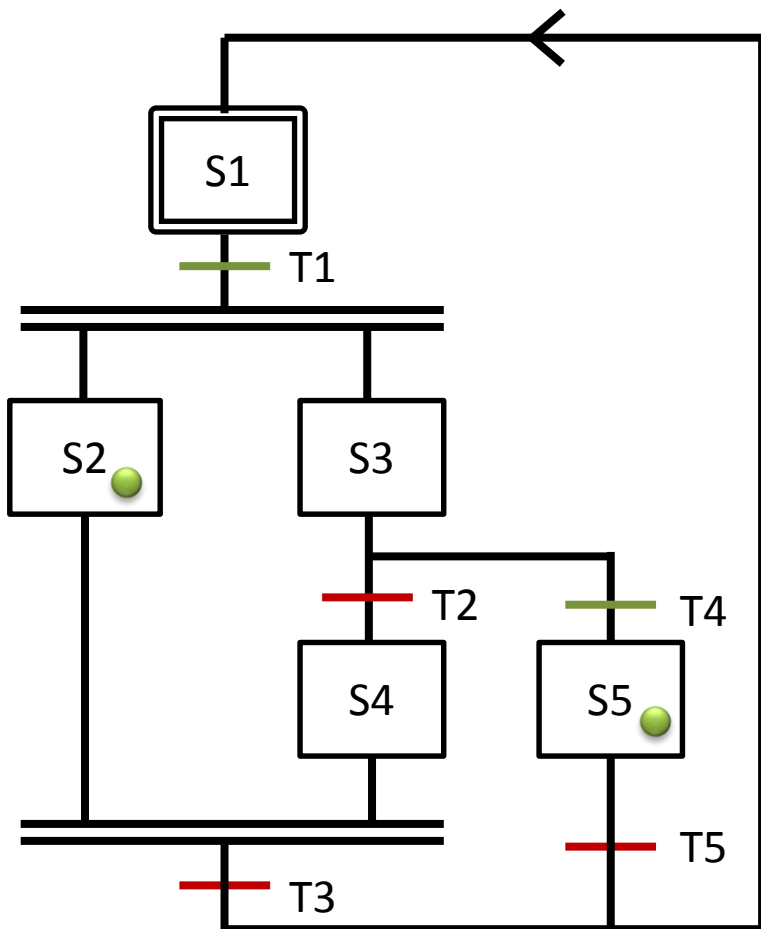
- Ha egy hálózatban az állapotok aktiválása nem kontrollált módon történik (lehetséges több token jelenléte párhuzamos szekvenciákon kívül), akkor a hálózat nem biztonságos (*unsafe*)
- A nem biztonságos hálózatok fordításkor hibát okoznak

Nem biztonságos hálózatok

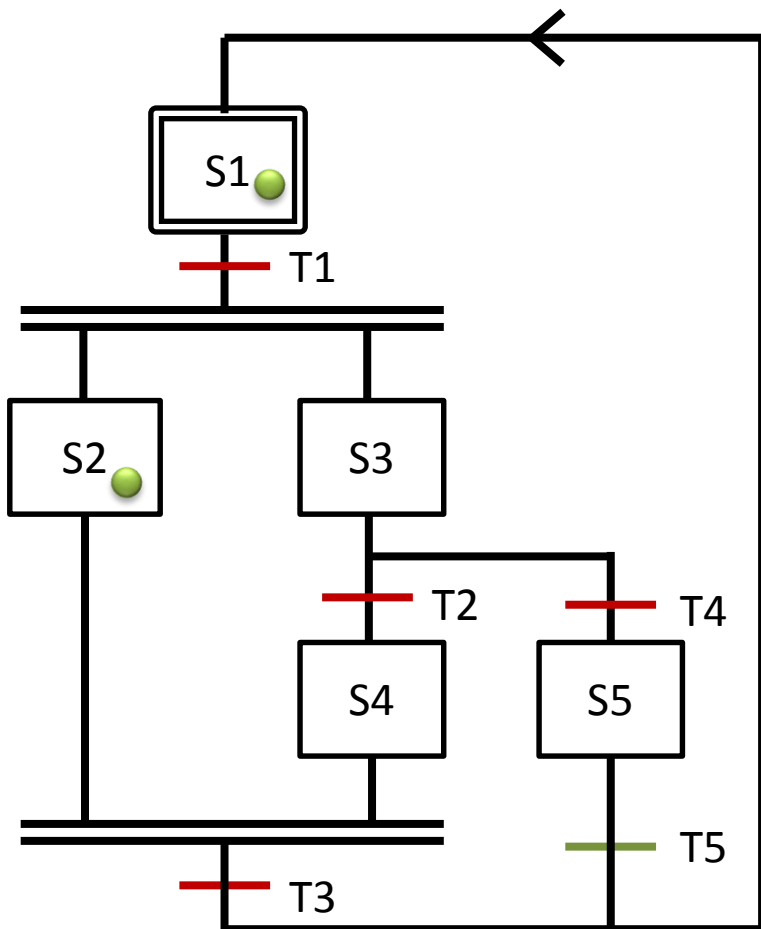
- Ha egy hálózatban az állapotok aktiválása nem kontrollált módon történik (lehetséges több token jelenléte párhuzamos szekvenciákon kívül), akkor a hálózat nem biztonságos (*unsafe*)
- A nem biztonságos hálózatok fordításkor hibát okoznak

Nem biztonságos hálózatok

- Ha egy hálózatban az állapotok aktiválása nem kontrollált módon történik (lehetséges több token jelenléte párhuzamos szekvenciákon kívül), akkor a hálózat nem biztonságos (*unsafe*)
- A nem biztonságos hálózatok fordításkor hibát okoznak

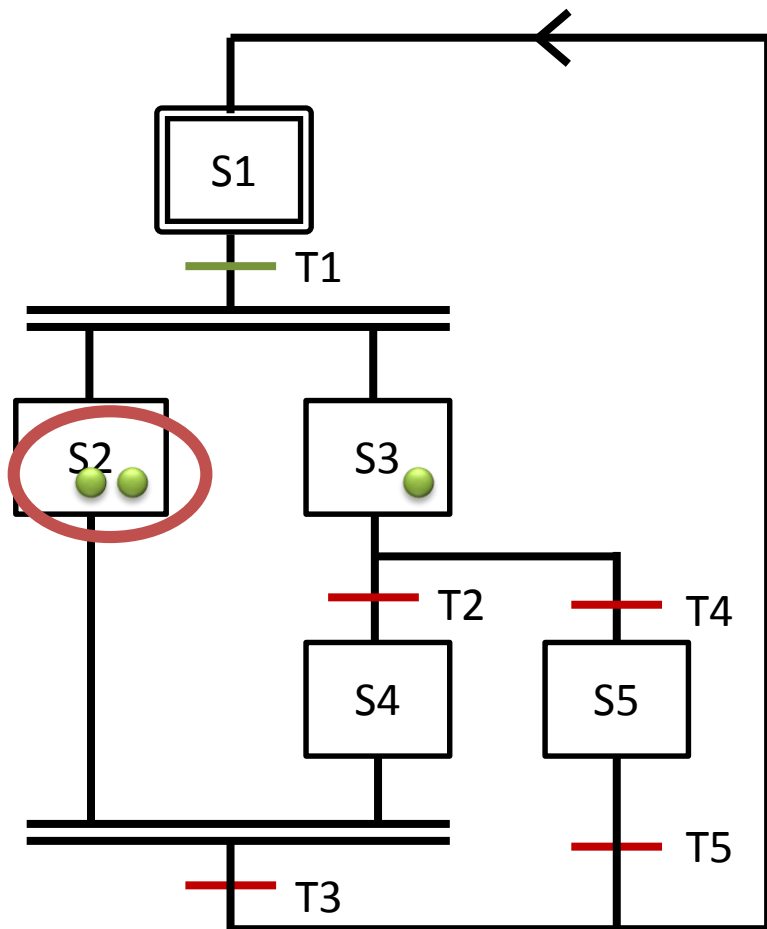
Nem biztonságos hálózatok

- Ha egy hálózatban az állapotok aktiválása nem kontrollált módon történik (lehetséges több token jelenléte párhuzamos szekvenciákon kívül), akkor a hálózat nem biztonságos (*unsafe*)
- A nem biztonságos hálózatok fordításkor hibát okoznak

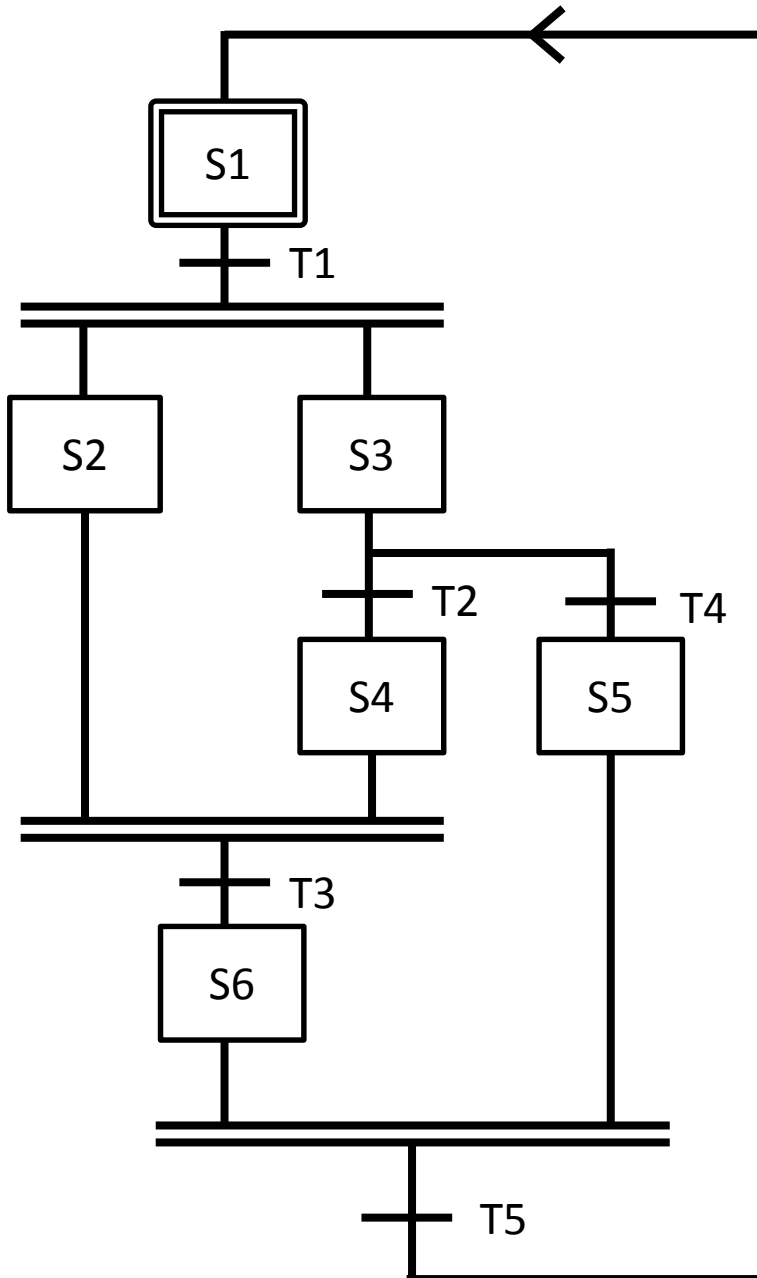

Nem biztonságos hálózatok

- Ha egy hálózatban az állapotok aktiválása nem kontrollált módon történik (lehetséges több token jelenléte párhuzamos szekvenciákon kívül), akkor a hálózat nem biztonságos (*unsafe*)
- A nem biztonságos hálózatok fordításkor hibát okoznak

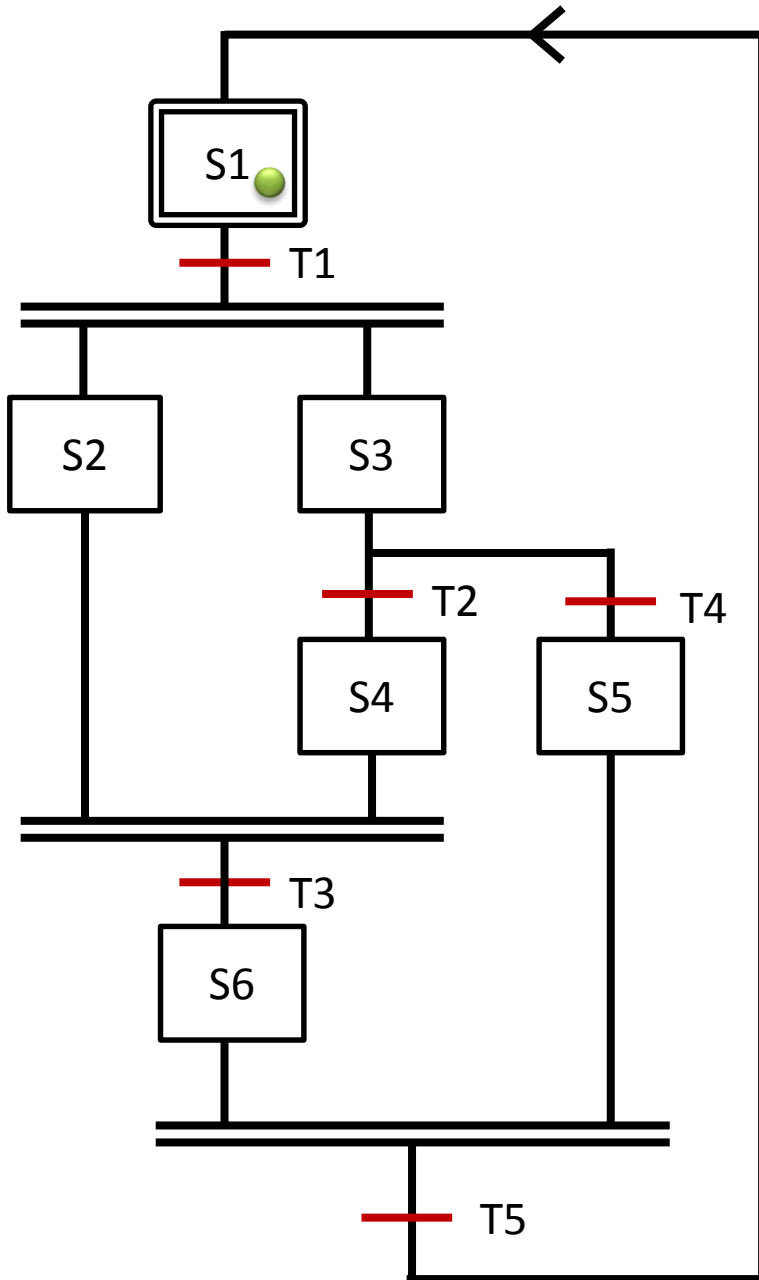
Nem elérhető hálózatok

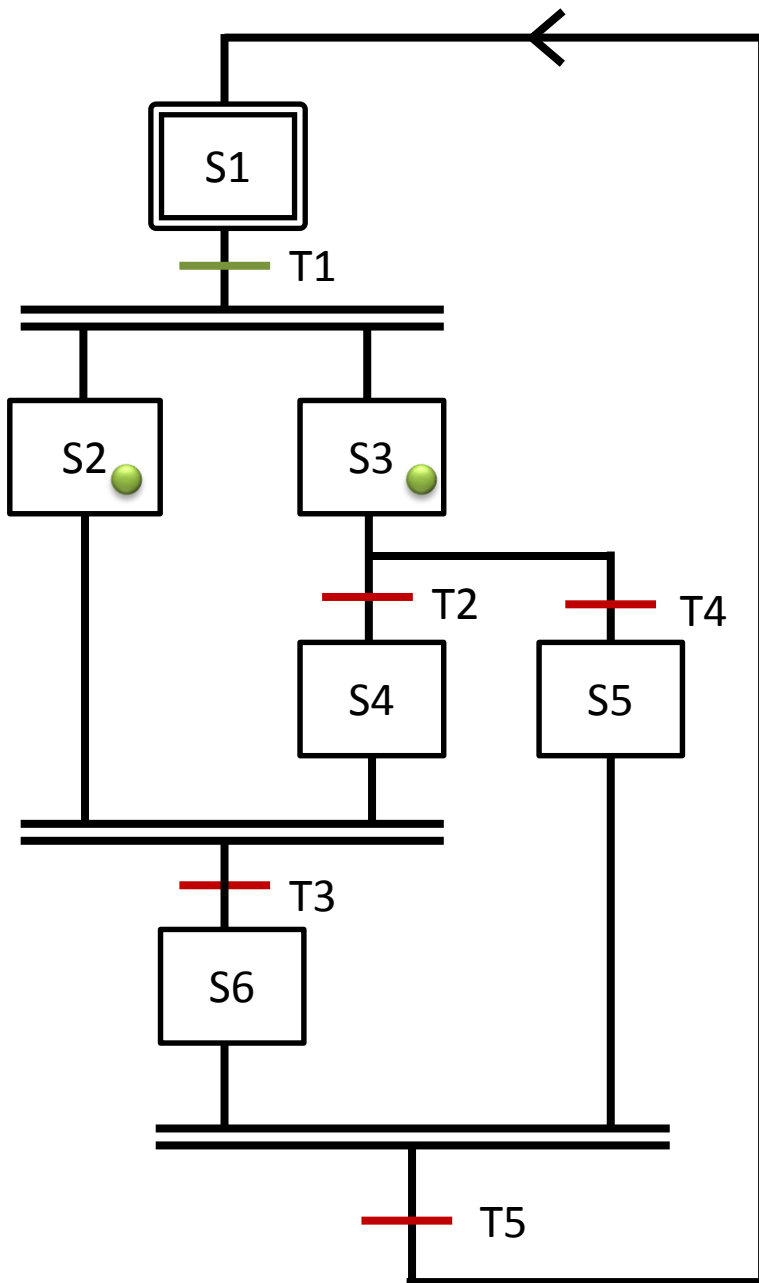
- A holtpontot tartalmazó hálózatok nem elérhetők (*unreachable*)
- A nem elérhető hálózatok hibát okoznak fordítás során

Nem elérhető hálózatok

- A holtpontot tartalmazó hálózatok nem elérhetők (*unreachable*)
- A nem elérhető hálózatok hibát okoznak fordítás során

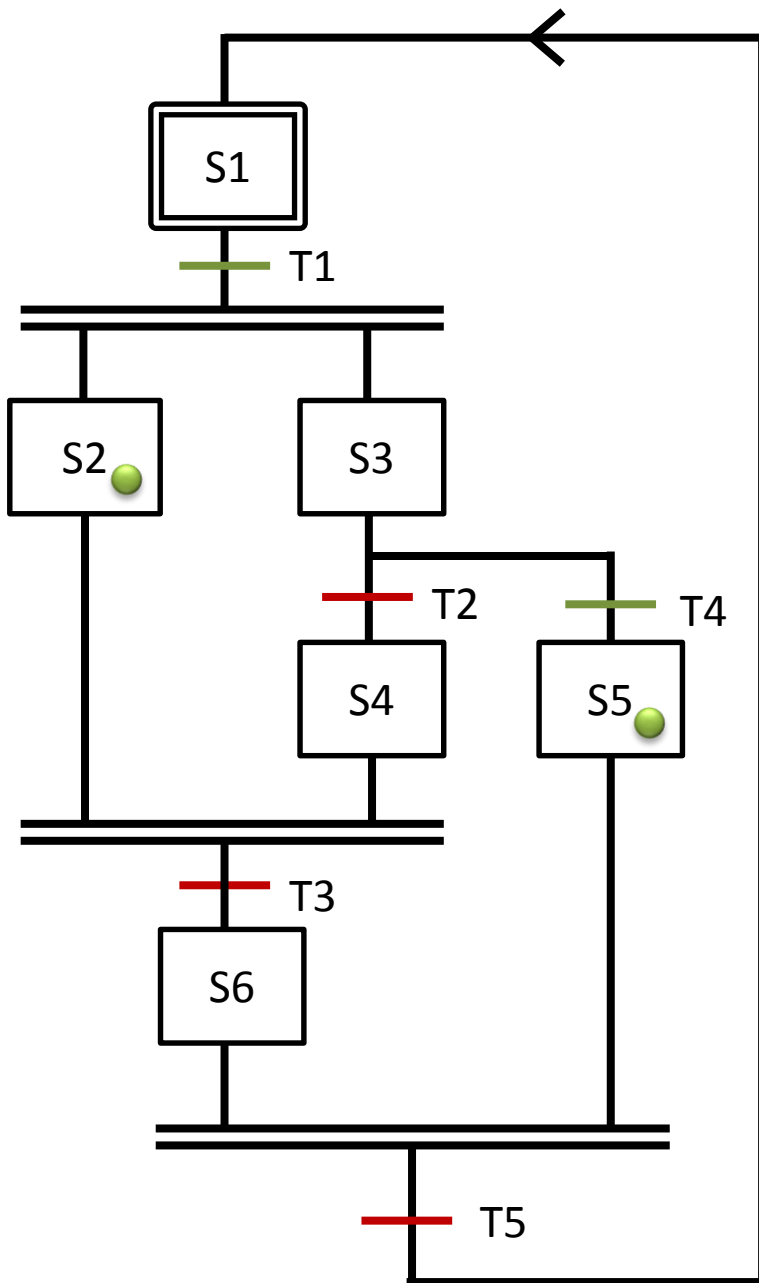

Nem elérhető hálózatok

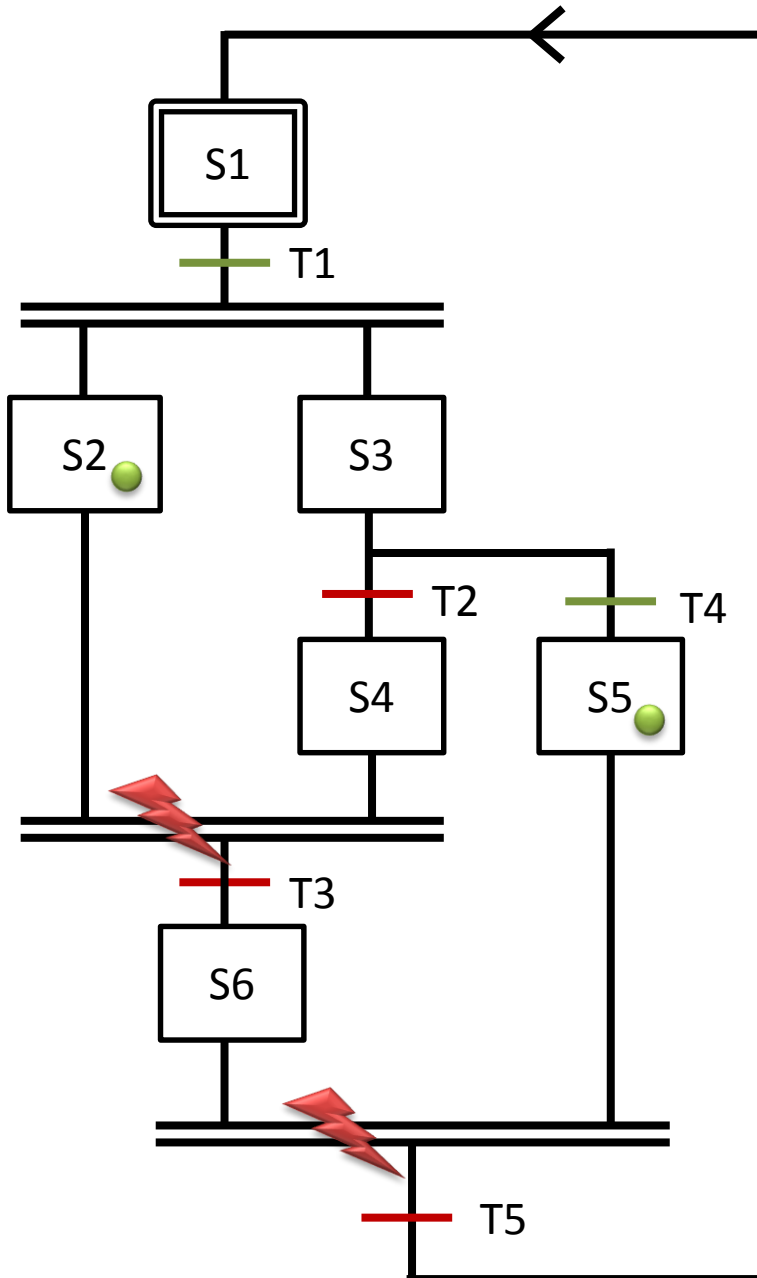
- A holtpontot tartalmazó hálózatok nem elérhetők (*unreachable*)
- A nem elérhető hálózatok hibát okoznak fordítás során

Nem elérhető hálózatok

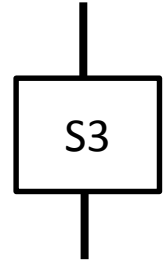
- A holtpontot tartalmazó hálózatok nem elérhetők (*unreachable*)
- A nem elérhető hálózatok hibát okoznak fordítás során

Nem elérhető hálózatok

- A holtpontot tartalmazó hálózatok nem elérhetők (*unreachable*)
- A nem elérhető hálózatok hibát okoznak fordítás során

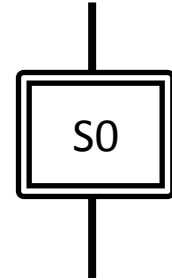
Lépések

- Téglalap és azonosító: `StepName`
- Lépés flag: `StepName.X`
  - Logikai változó, értéke igaz, ha az adott lépés aktív
- Lépésidő: `StepName.T`
  - Időtartam-változó, értéke a lépés aktiválása óta eltelt idő
  - Értéke a lépés deaktiválásakor befagyasztódik, aktiválásakor $t_{\#0s}$ -ról indul újra
- A lépés-flag és a lépésidő csak olvashatók

Kezdeti lépés

- Jelölés: kettős körvonal
- Tetszőleges azonosító
- A hozzá tartozó lépés-flag kezdeti értéke TRUE
- Minden hálózat egy és csakis egy kezdeti lépést tartalmaz

Lépések szöveges megadása

- Lépés

```
STEP StepName  
    (* step body *)  
END_STEP
```

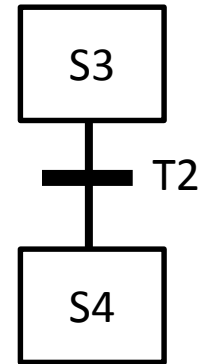
- Kezdeti lépés

```
INITIAL_STEP StepName  
    (* step body *)  
END_STEP
```

- A szöveges megadás lehetősége a szabványban szerepel, de a fejlesztői környezetek általában nem támogatják

Átmenetek

- Vízszintes vonal a lépéseket összekötő függőleges élen
- Minden átmenethez egy és csakis egy feltétel tartozik
  - Logikai értékű kifejezés
  - Az átmenet akkor tüzel, ha igazra értékelődik ki
  - Feltétel nélküli átmenetek konstans TRUE (1) feltétellel valósíthatók meg

Átmenetek szöveges megadása

```
TRANSITION TranName FROM Step1 TO Step2  
    (* body *)  
END_TRANSITION
```

- A szabványban szerepel, de a fejlesztői környezetek általában nem támogatják

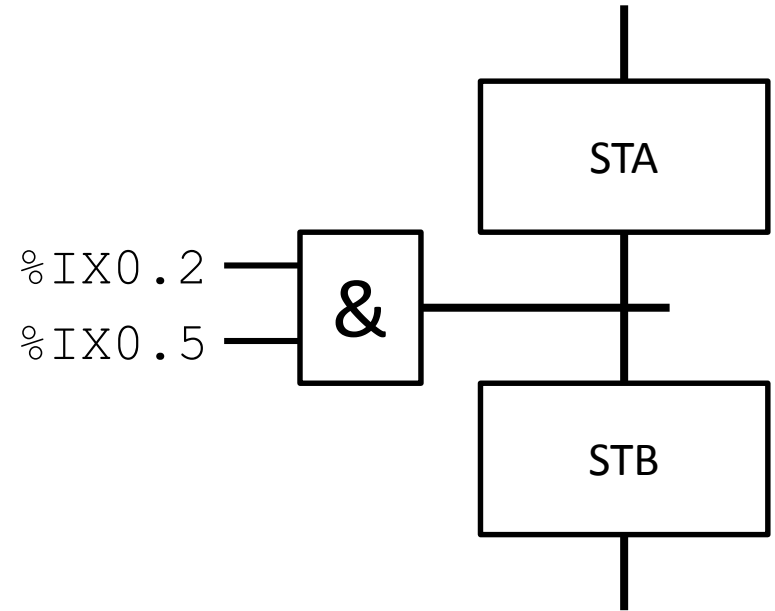
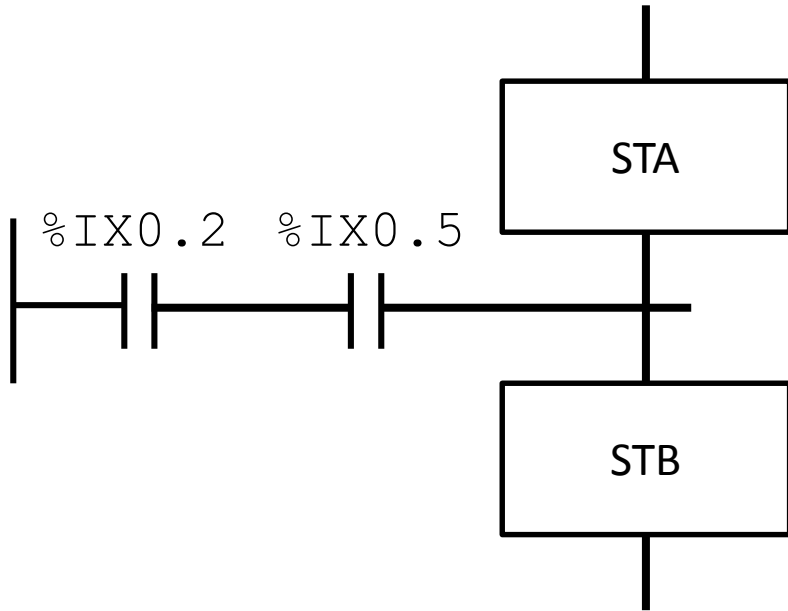
Átmenet-feltételek megadása

- Közvetlen megadás ST nyelven

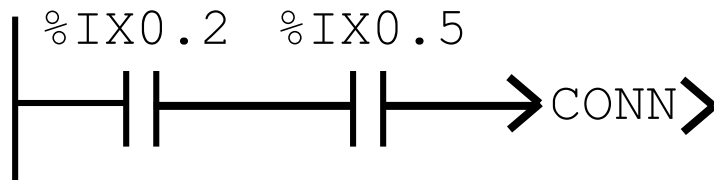

Átmenet-feltételek megadása

- Közvetlen megadás LD vagy FBD nyelven

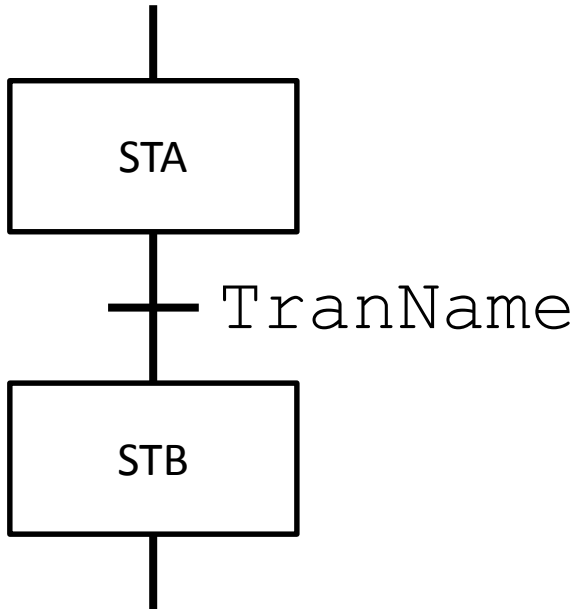

- Az összekötők használata megengedett

Átmenet-feltételek megadása

- Közvetett módon az átmenet nevével


```
TRANSITION TranName FROM STA TO STB:  
(* LD, IL, FB, ST *)  
END_TRANSITION
```

Átmenet-feltétel törzse

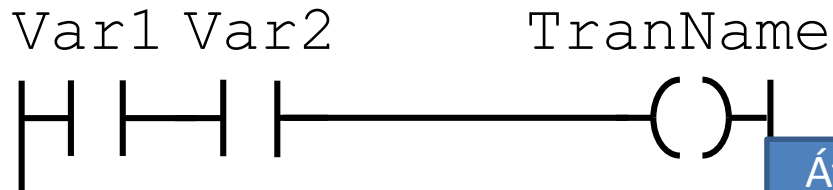
- ST: hozzárendelés egy kifejezéshez (bal oldalon hiányzik a változó)

`:=Var1 & Var2;`

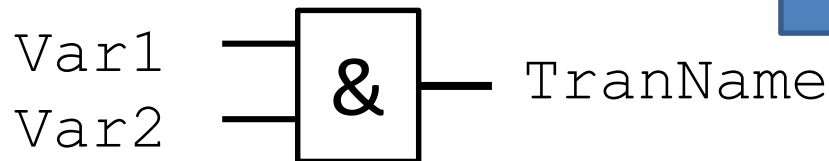
- IL: A feltétel értéke az akkumulátor értéke az utolsó művelet után

`LD Var1
AND Var2`

- LD

- FBD

Átmenet nevével
megegyező
kimenet

Akciók (actions)

- Minden lépéshez nulla vagy több akció rendelhető
- Logikai akció: logikai változó, amit az akció állít be
- Nem logikai akció:
  - IL utasítások
  - ST műveletek
  - LD hálózatok
  - FBD hálózatok
  - Egy másik SFC

Nem-logikai akciók deklarálása

- LD, FBD, SFC: grafikus deklaráció
(implementációfüggő, általában a POU-kkal
megegyező módon)
- ST, IL: ACTION kulcsszó

```
ACTION MyAction:
```

```
    %Q0.1 := %IX0.0 & Step8.X;
```

```
END_ACTION
```

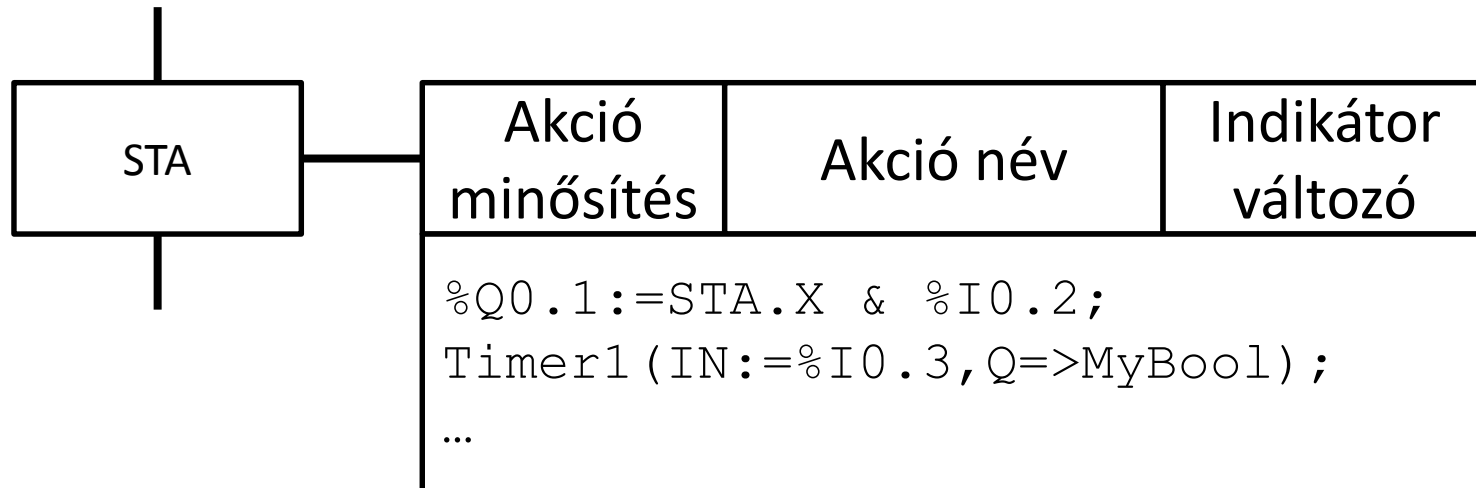
Lépések és akciók hozzárendelése

- Grafikusan: a lépéshez kapcsolt akcióblokk(ok)al

Közvetlen akciódefiníció

- Logikai akció: ha létezik az akcióéval megegyező nevű VAR vagy VAR_OUT típusú változó, akkor az lesz a logikai akció
- Műveletek vagy hálózatok: az akció törzse az akcióblokkon belül is megadható (ekkor az akciónév más akcióblokkokban nem használható)

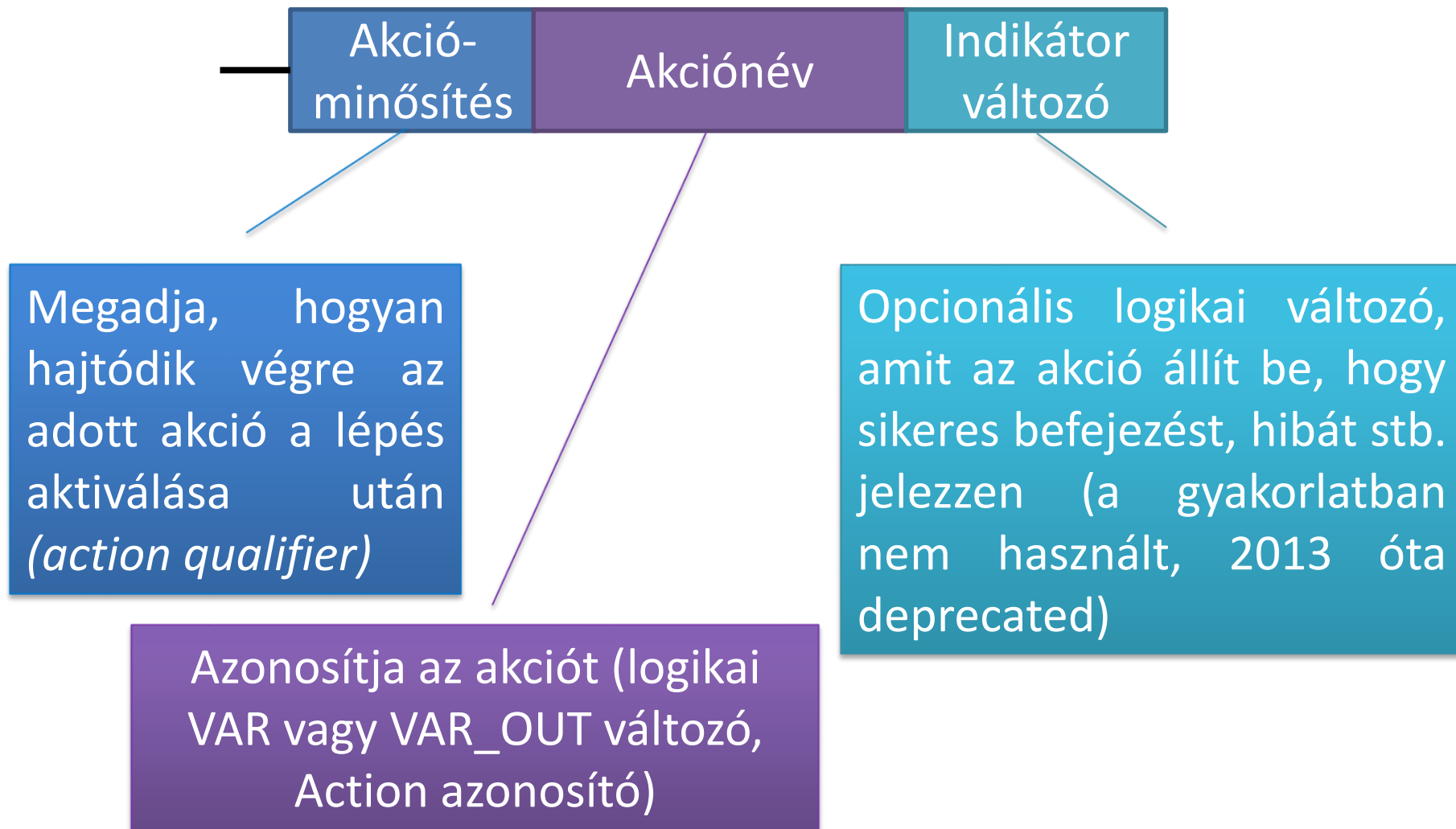
Lépések és akciók hozzárendelése

- Szövegesen: a STEP blokkokban

```
STEP StepName  
    ActionName (Qual, QualParameter, IndVar) ;  
END_STEP
```

- A fejlesztői környezettől függő módon
  - Általában akcióblokk
  - Az akció törzse külön ablakban szerkeszthető

Az akcióblokk szerkezete

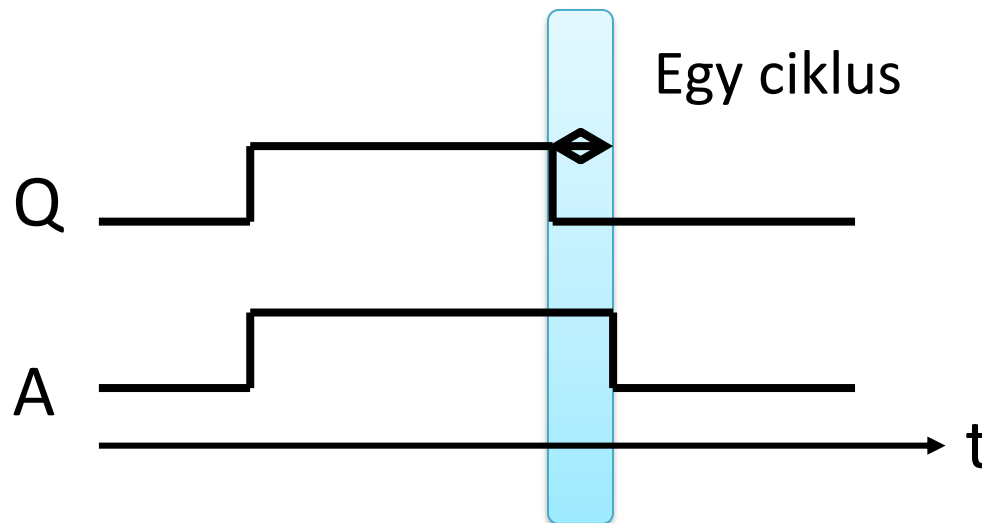

Akcióvezérlés

- A felhasználó előtt rejtett blokk
- Az akcióminősítéstől függően állítja a flageket:
  - Akció-flag (Q) – nem logikai akciók esetén
`ActionName.Q` néven érhető el
  - Aktivitás-flag (A) – csak nem logikai akciók esetén
- Logikai akció: a változót az akció-flag értékére állítjuk
- Nem logikai akció: ciklikusan fut, amíg az akció-flag TRUE értékű

Aktivitás-flag

- Az akció-flaggel együtt állítódik be, annak lefutó éle után még egy ciklus idejéig aktív
- Az akció adott végrehajtási ciklusa az utolsó, ha
 $(\text{Action.Q} = \text{FALSE}) \ \& \ (\text{Action.A} = \text{TRUE})$

Aktivitás-flag

- A fejlesztői környezetek többségében nem érhető el közvetlenül
- Hasonló konstrukciók
  - Exit akció – egyszer, a lépés deaktiválásakor fut le
  - Az akcióból elérhető Last Scan bit – az utolsó végrehajtáskor aktív

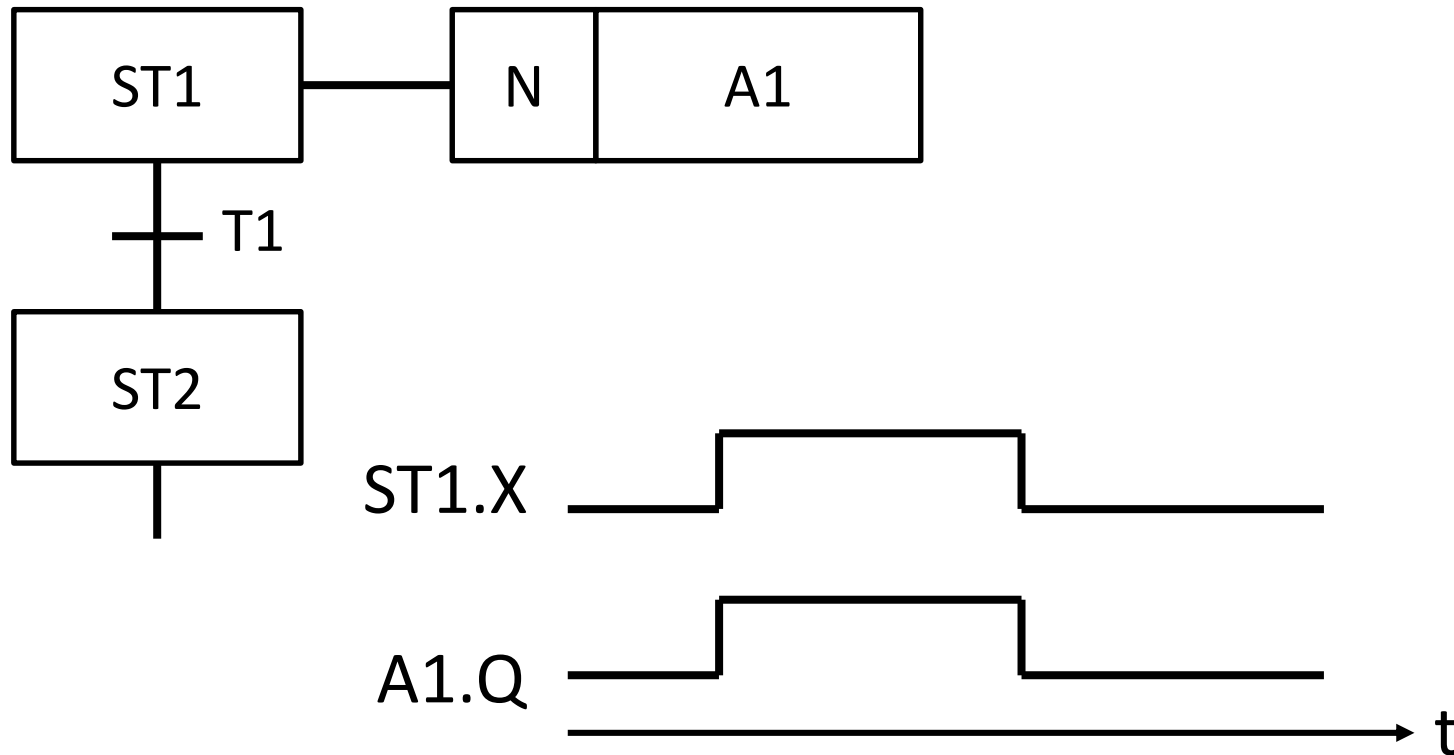
Akcióminősítések

Minősítés	Értelmezés
None / N	Nem tárolt (N on-stored, null qualifier)
R	Reset (Overriding R eset, tárolt akcióra)
S	Tárolt (S et, S tored)
L	Időben korlátozott (Time L imited)
D	Időben késleltetett (Time D elayed)
P	Impulzus (P ulse)
SD	Tárolt és késleltetett (S tored and D elayed)
DS	Késleltetett és tárolt (D elayed and S tored)
SL	Tárolt és korlátozott (S tored and L imited)
<i>P1</i>	<i>Felfutó él érzékeny (Pulse (rising edge))</i>
<i>P0</i>	<i>Lefutó él érzékeny (Pulse (falling edge))</i>

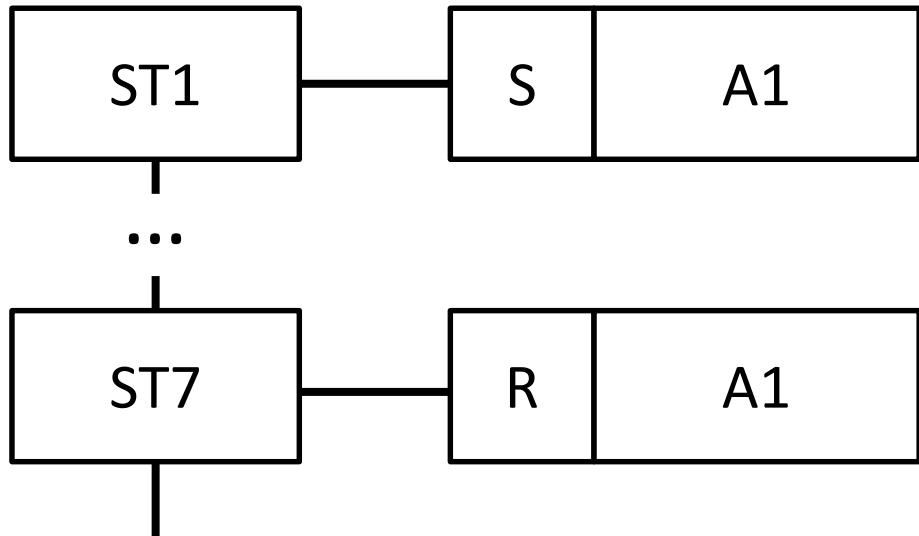
Gyakorlatban
nem használt

Nem tárolt akció

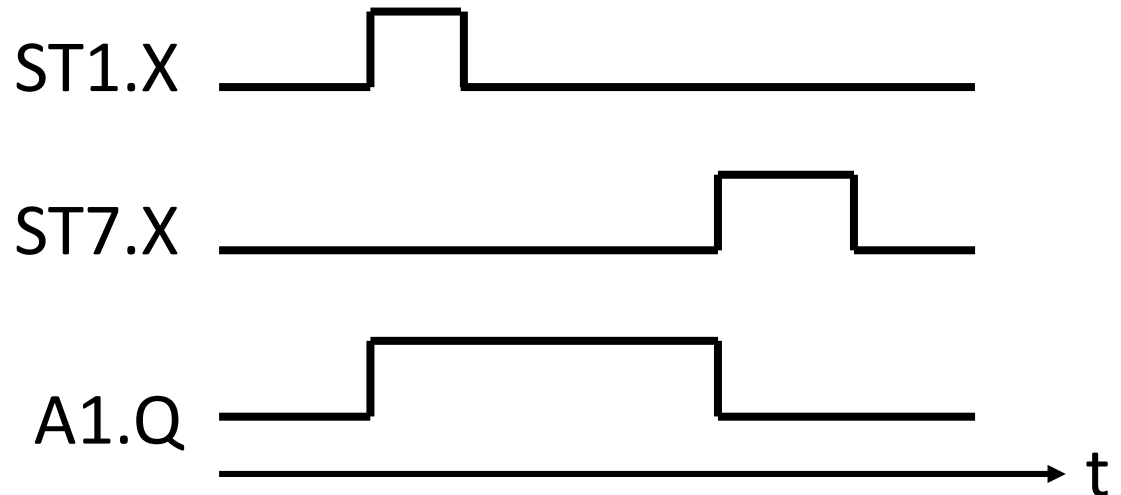
- A Q akció-flag a lépés-flag másolata

Tárolt akció

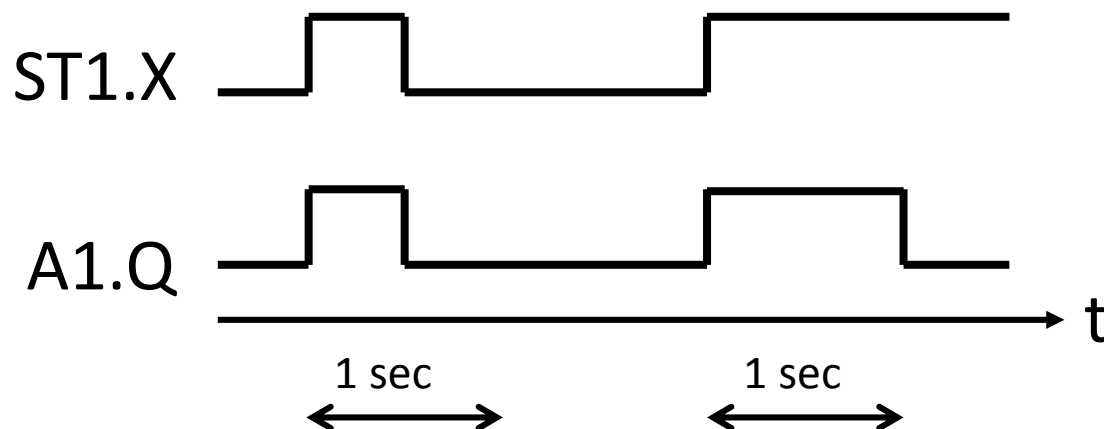
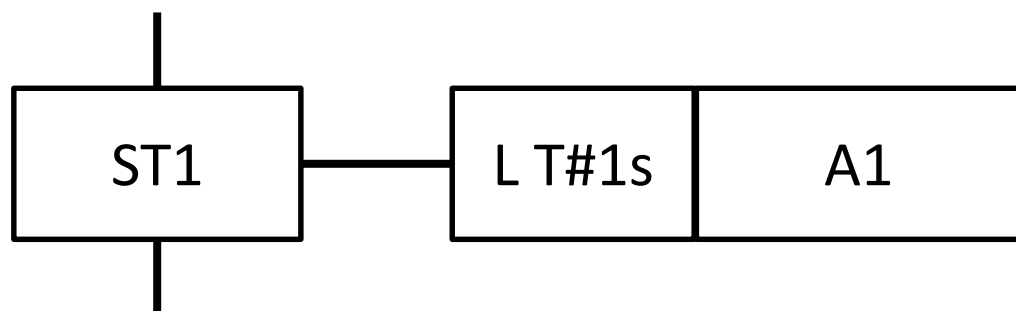

- A Reset művelet magasabb prioritású

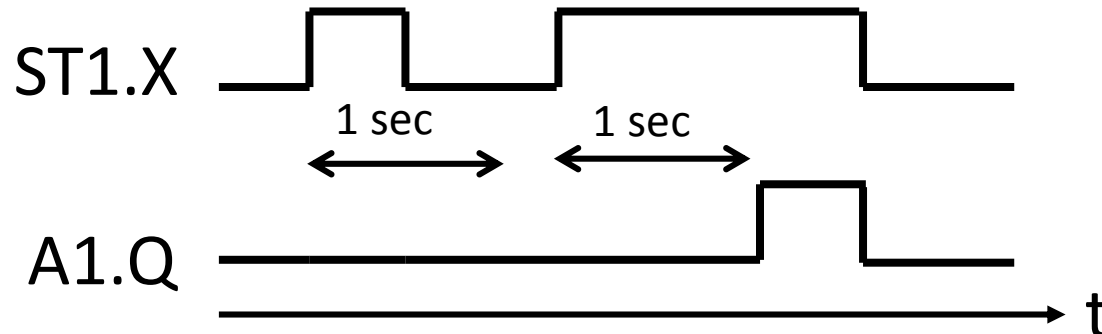
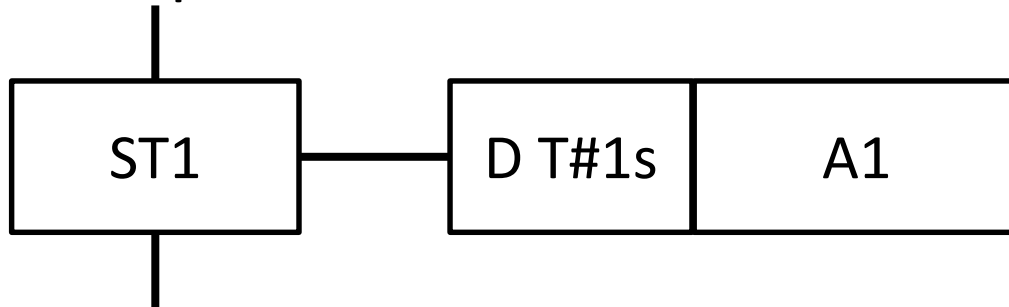
Időben korlátozott akció

- A Q akció-flag a lépés aktiválásával állítódik be
- Annak deaktiválásáig, de legfeljebb a megadott ideig aktív

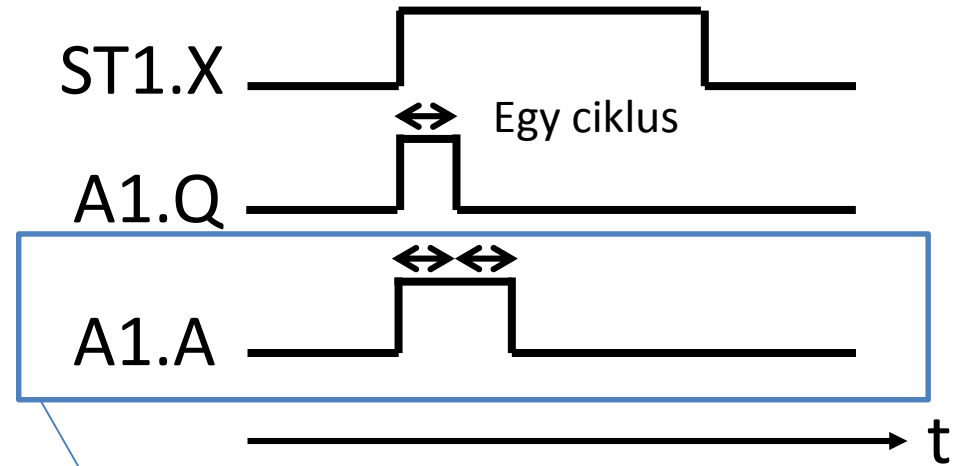
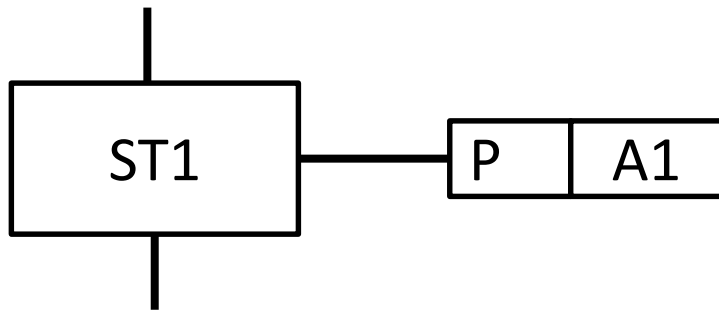
Időben késleltetett akció

- A Q akció-flag a lépés aktiválása után megadott idővel állítódik be, ha a lépés akkor még aktív
- A lépés deaktiválásakor törlődik

Impulzus-akció

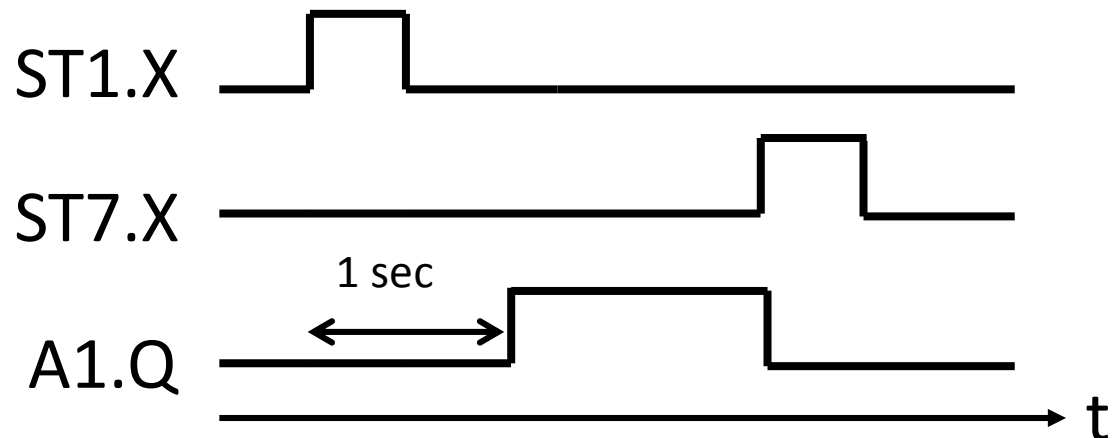
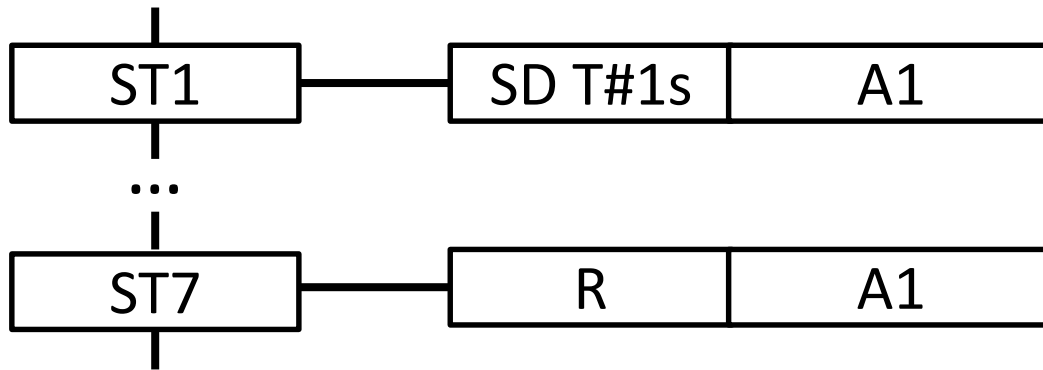
- Az akció-flag a lépés aktiválása után egyetlen ciklus idejéig aktív
- Egyes fejlesztői környezetekben külön Entry Action definiálható

A fejlesztői környezetek túlnyomó többségében nem érhető el.

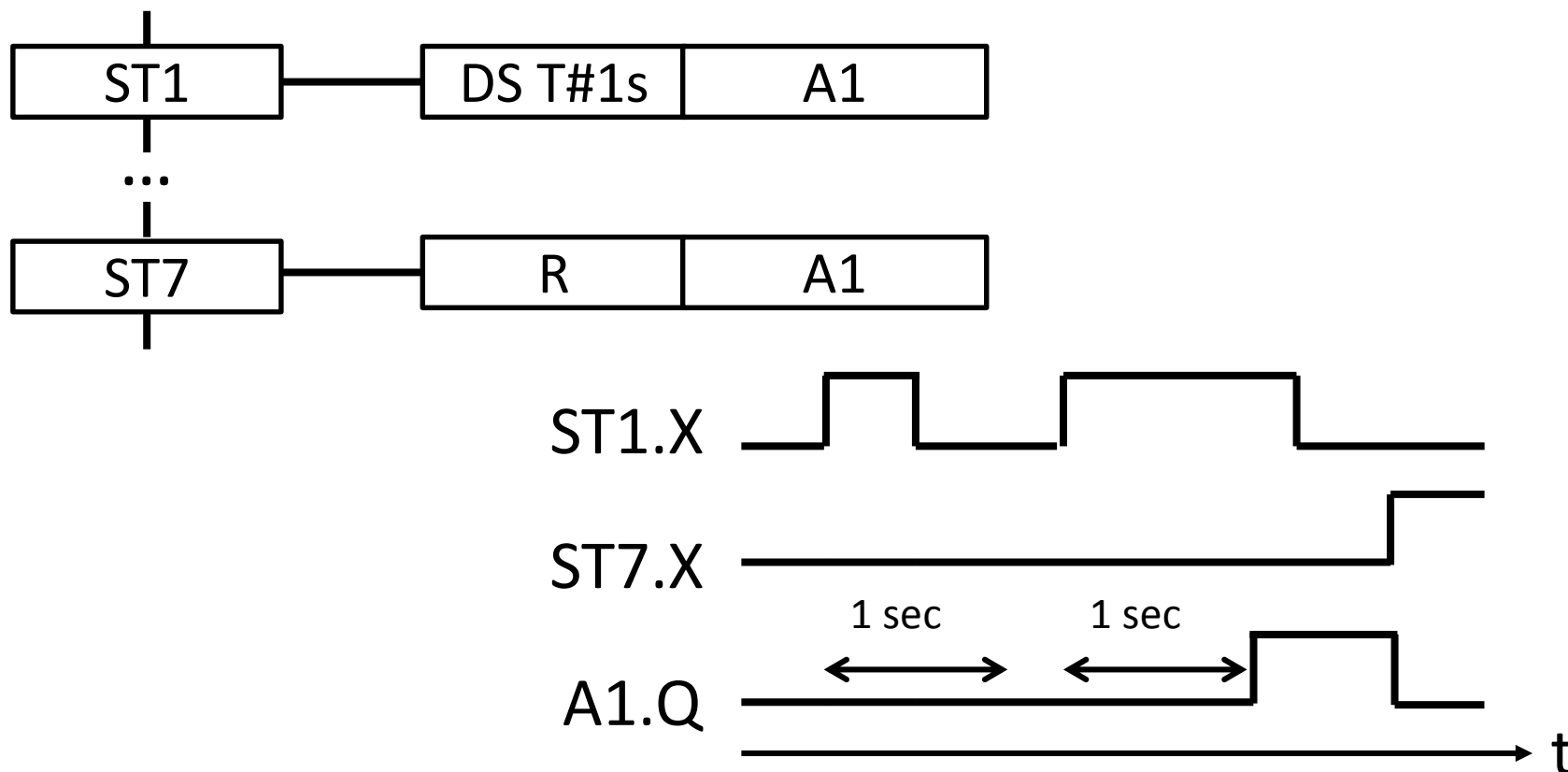
Tárolt és késleltetett akció

- A Q akció-flag a lépés aktiválása után megadott idővel állítódik be, akkor is, ha a lépés már nem aktív
- Csak Reset-akció törli

Késleltetett és tárolt akció

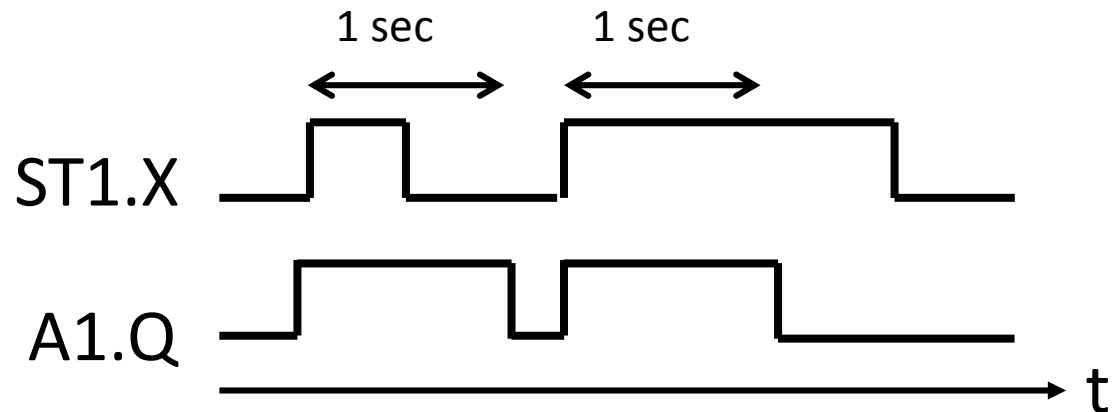
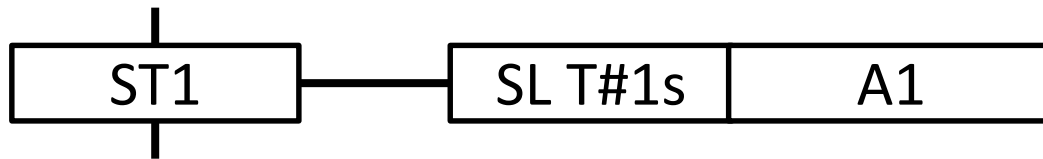
- A Q akció-flag a lépés aktiválása után megadott idővel állítódik be, amennyiben a lépés még aktív
- Csak Reset-akció törli, az állapot deaktiválása nem

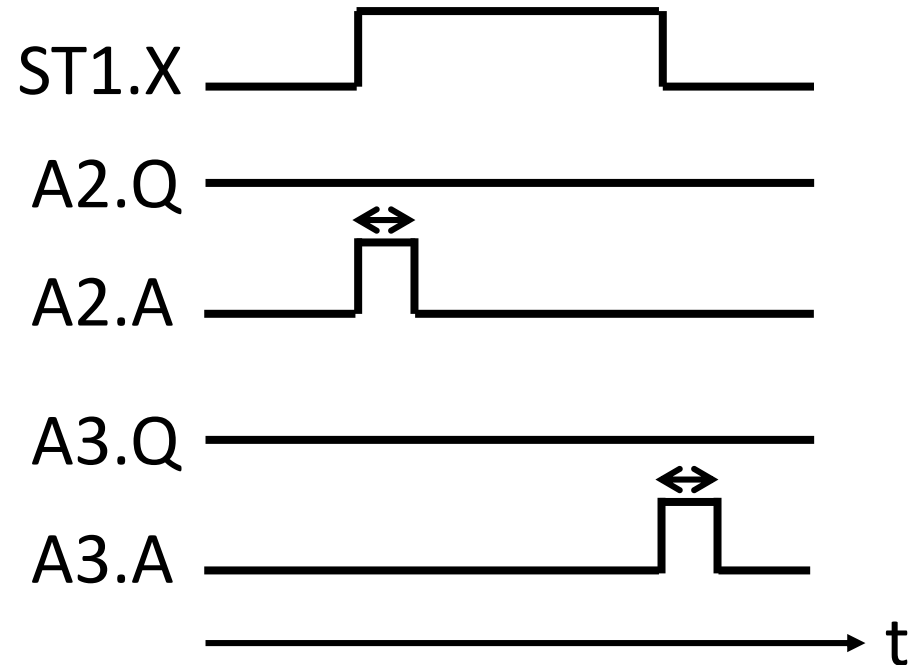
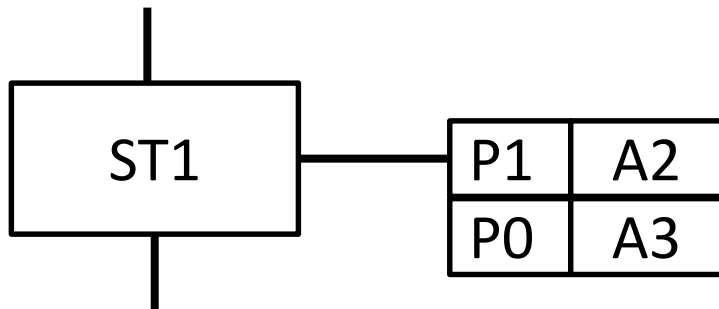
Tárolt és korlátozott akció

- A Q akció-flag a lépés aktiválásakor állítódik be
- A megadott idő után törlődik a lépés aktivitásától függetlenül

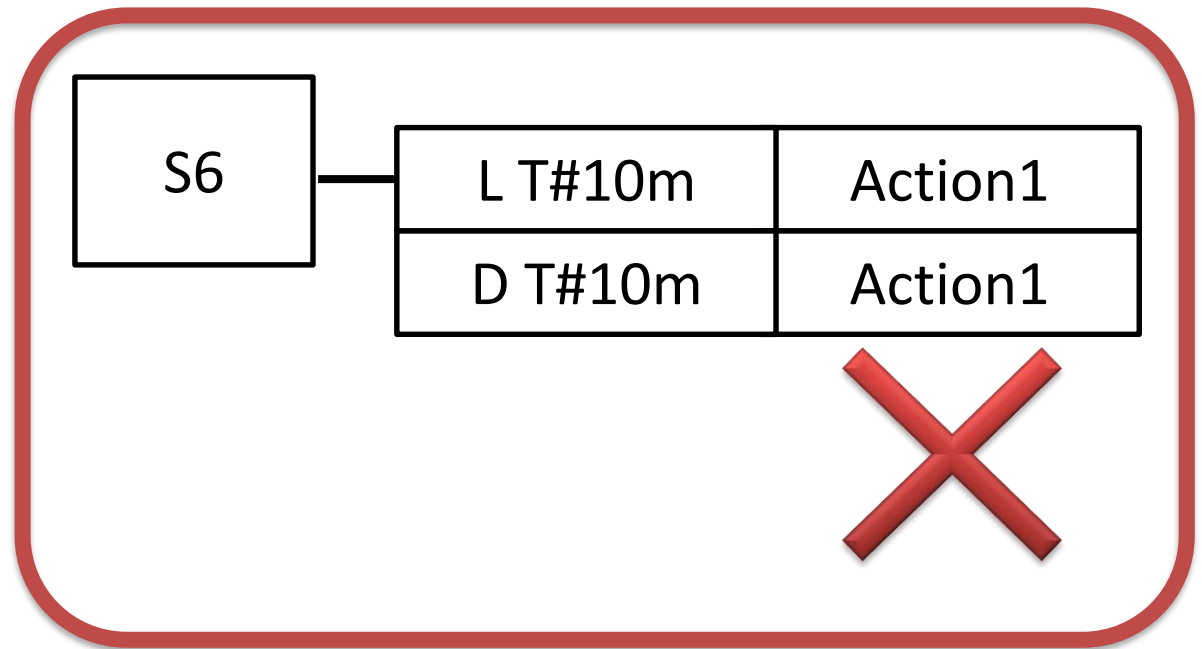
P1 és P0 impulzus-akciók

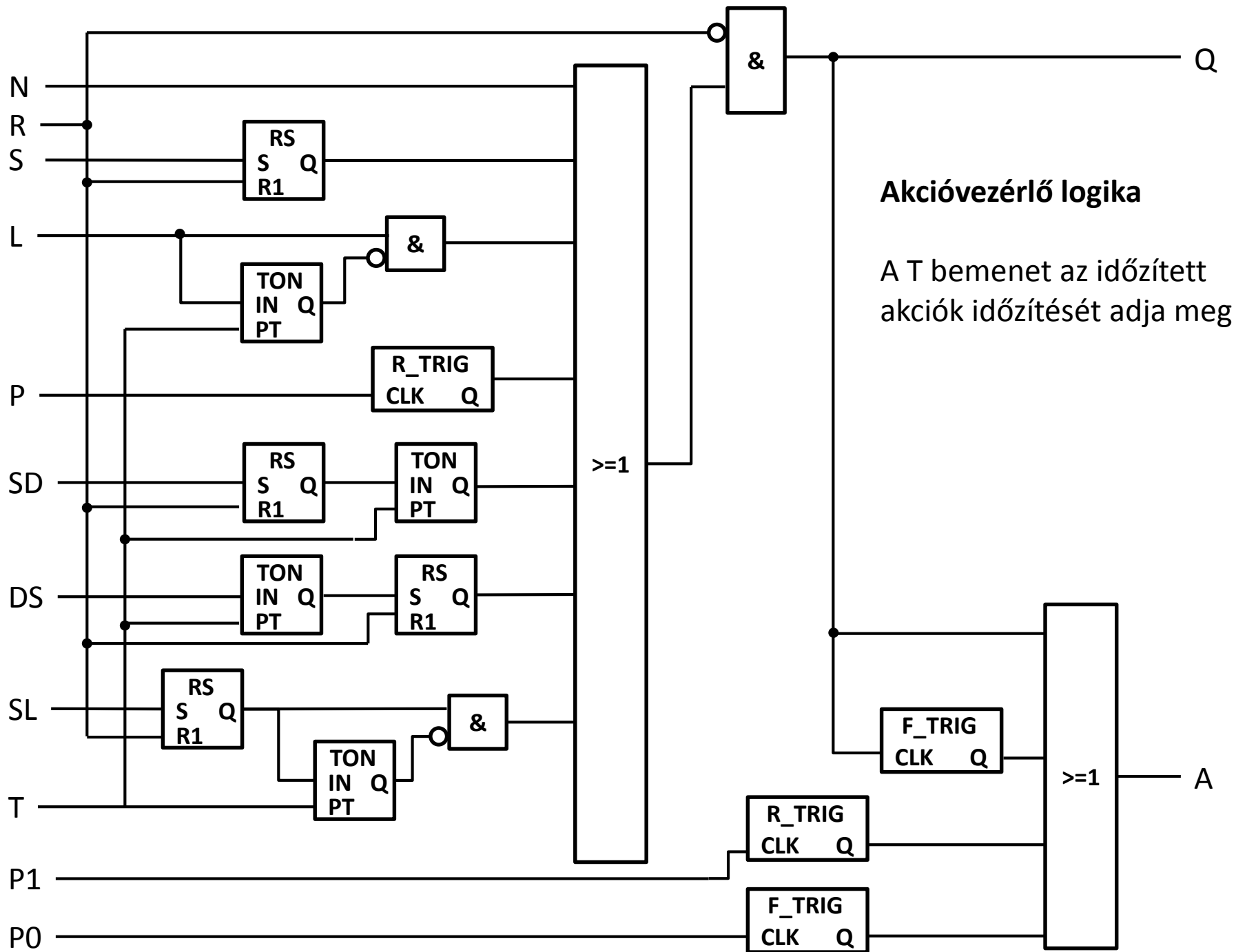
- A szabványban definiáltak, de a fejlesztői környezetek általában nem implementálják (helyettük más megoldások – lépéshez kapcsolt entry és exit action)
- A P1 és P0 akcióminősítések logikai akciókra nem értelmezettek (hatástalanok)
- Csak az aktivitás flaget állítják, az akció flaget nem

Időzített minősítések

- Egy akció ugyanazon lépésnél csak egy időzített minősítéshez kapcsolható
  - L
  - D
  - SD
  - DS
  - SL

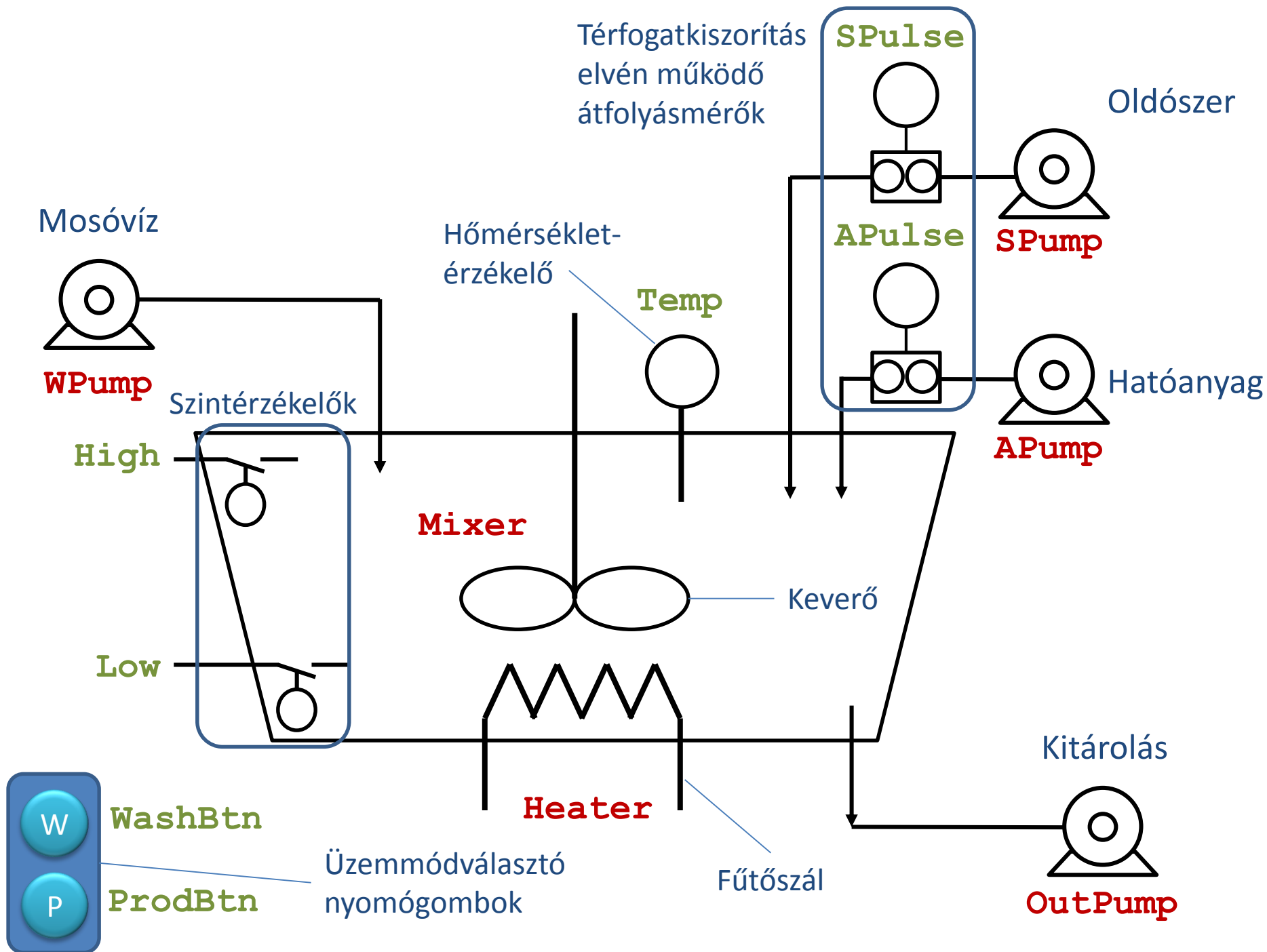

Példa

Egy keverővel is ellátott autokláv a következő üzemmódokban működik:

- Mosás: a tartályt megtöltjük vízzel, majd 10 percen át fűtjük. Ezután bekapcsoljuk a keverőt, és addig működtetjük, amíg a víz hőmérséklete 30 fok alá nem süllyed, majd kiszivattyúzzuk a vizet.
- Termelés: a tartályba a megadott mennyiségű hatóanyagot (7 egység) és oldószert (30 egység) szivattyúzzuk, majd az elegyet 10 percig fűtjük. Ezután bekapcsoljuk a keverőt, és addig működtetjük, amíg az oldat hőmérséklete 30 fok alá nem süllyed, majd kiszivattyúzzuk azt.

Bemenetek

Változó	Típus	Értelmezés
APulse	BOOL	Hatóanyag-átfolyásmérő: felfutó éle egy egység betárolását jelzi
SPulse	BOOL	Oldószer-átfolyásmérő: felfutó éle egy egység betárolását jelzi
High	BOOL	Szintérzékelő – teli szint (0: szint alatta, 1: szint felette)
Low	BOOL	Szintérzékelő – üres szint (0: szint alatta, 1: szint felette)
WashBtn	BOOL	Mosás üzemmódválasztó nyomógomb
ProdBtn	BOOL	Termelés üzemmódválasztó nyomógomb
Temp	USINT	Folyadék hőmérséklete [°C]

Kimenetek

Változó	Típus	Értelmezés
WPump	BOOL	Mosóvíz szivattyú (0: ki, 1: be)
SPump	BOOL	Oldószer szivattyú (0: ki, 1: be)
APump	BOOL	Hatóanyag szivattyú (0: ki, 1: be)
OutPump	BOOL	Kitároló szivattyú – ürítés (0: ki, 1: be)
Mixer	BOOL	Keverő (0: ki, 1: be)
Heater	BOOL	Fűtés (0: ki, 1: be)

Betárolt mennyiség számlálása

- APulse és SPulse felfutó éleit számoljuk
- A betárolt mennyiséget az AIn és SIn változókba töltjük
- A számlálókat kitároláskor nullázzuk

```
ACTION CountAPulse:
```

```
    CntA(CU:=APulse, R:=NOT LOW, CV=>AIn);
```

```
END_ACTION
```

```
ACTION CountSPulse:
```

```
    CntS(CU:=SPulse, R:=NOT LOW, CV=>SIn);
```

```
END_ACTION
```


PROGRAM MAIN

VAR_INPUT

APulse AT %IX0.0: BOOL;
Spulse AT %IX0.1: BOOL;
Low AT %IX0.2: BOOL;
High AT %IX0.3: BOOL;
WashBtn AT %IX0.4: BOOL;
ProdBtn AT %IX0.5: BOOL;
Temp AT %IB0.0: USINT;

END_VAR

VAR_OUTPUT

APump AT %QX0.0: BOOL;
SPump AT %QX0.1: BOOL;
WPump AT %QX0.2: BOOL;
OutPump AT %QX0.3: BOOL;
Heater AT %QX0.4: BOOL;
Mixer AT %QX0.5: BOOL;

END_VAR

VAR

Ain, Sin: INT;
CntA, CntS: CTU;

END_VAR

ACTION CountAPulse:
CntA(CU:=APulse,
R:=NOT LOW,
CV=>Ain

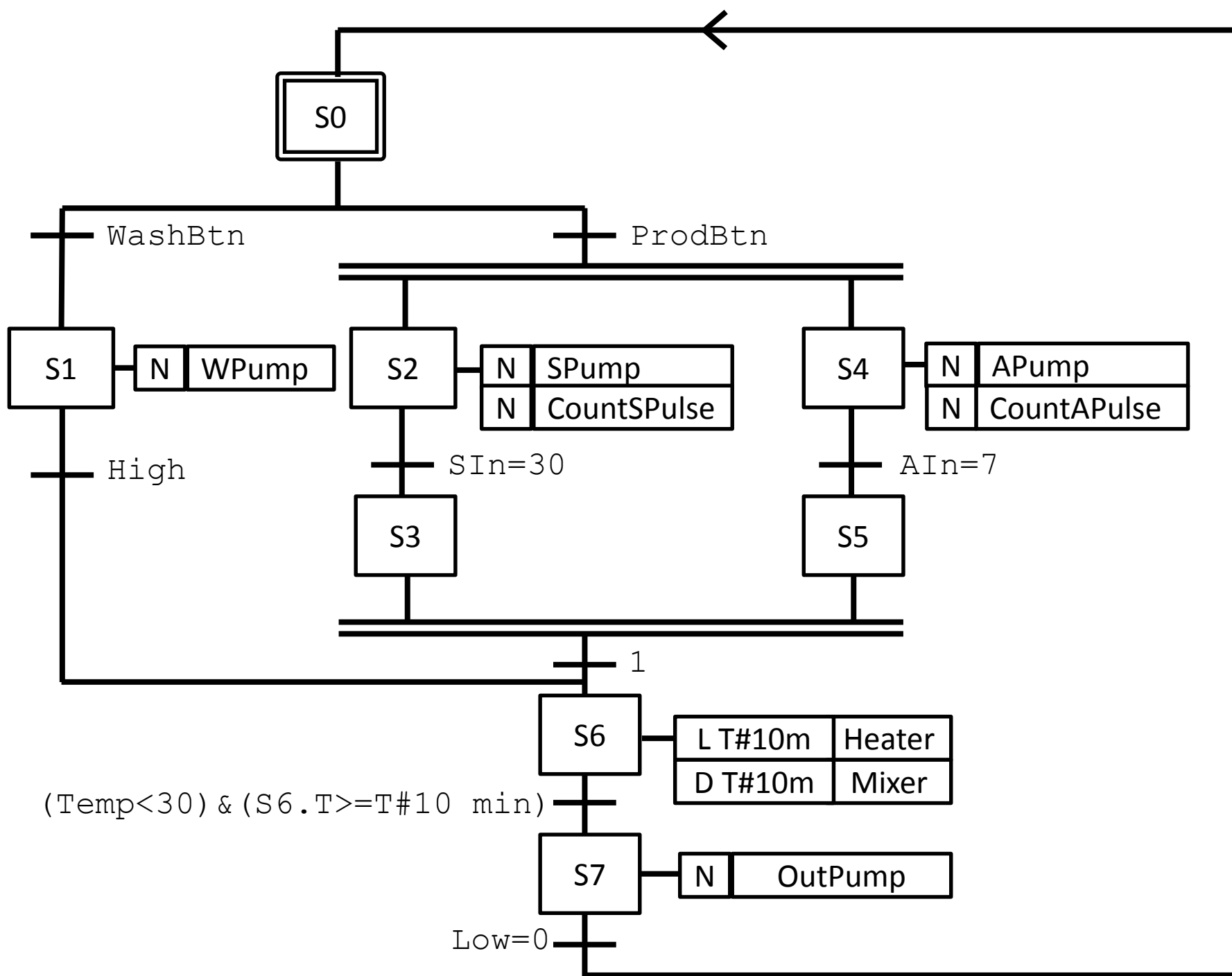
);

END_ACTION

ACTION CountSPulse:
CntS(CU:=SPulse,
R:=NOT LOW,
CV=>Sin

);

END_ACTION

Példa- Akciók

Akció	Magyarázat
Wpump	A mosóvíz szivattyút működtető bit (logikai akció)
Spump	Az oldószer szivattyút működtető bit (logikai akció)
Apump	A hatóanyag-szivattyút működtető bit (logikai akció)
CountSPulse	Betárolt oldószer-mennyiség (SIn) mérése – átfolyásmérő impulzusait számláló akció (nem logikai)
CountAPulse	Betárolt hatóanyag-mennyiség (AIn) mérése – átfolyásmérő impulzusait számláló akció (nem logikai)
Heater	A fűtést működtető bit (logikai akció)
Mixer	A keverőt működtető bit (logikai akció)
OutPump	A kitároló szivattyút működtető bit (logikai akció)